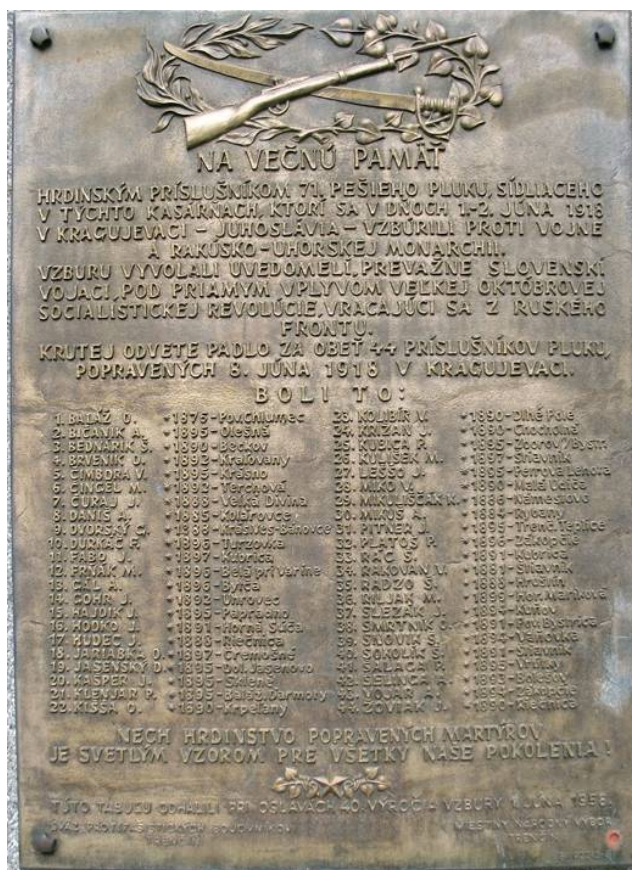

K niektorým otázkam Kragujevskej vzbury

Peter Pavlík

Pamätná tabuľa povstalcov popravených v Kragujevci¹

Trenčín, 5. júna 2018, 4. opravená a doplnená verzia

¹ https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/33/Trencin_Pamatna_tabula_kragujevskym_martyrom.jpg

Obsah

Od databázy ku Knihám zomrelých	3
Počet obetí vzbury	4
Jedna z príčin vzbury?	15
Obete vzbury	16
Neoverené matričné záznamy o obetiach vzbury	43
Rozsudok a cesta na popravisko	45
Obrazové prílohy	47
Literatúra, pramene, internetové zdroje	51

Od databázy ku Knihám zomrelých

Na webovom portáli veľkavojna.sk je možné nájsť od 5. 10. 2012 projekt databázy strát z územia Slovenska v prvej svetovej vojne, ktorá sa vtedy nazývala Veľká vojna. Dobrovoľníci sa pokúšali zhromaždiť menošlov obetí s dostupnými údajmi o nich z rôznych zdrojov, aké sa im podarilo nájsť. Kartotéky a databázy, Zoznamy strát a Správy o ranených a chorých, Knihy zomrelých (Úmrtné matriky, Sterberegisters), obecné a mestské pomníky, pamätné tabule, monografie obcí, záznamy notárskych úradov, kroniky, rodinné dokumenty.

Pri práci na databáze sa snažíme zhromažďovať hlavne meno, bydlisko, prípadne aj dátum narodenia či smrti a ak sa dá, aj miesto a príčinu smrti. Projekt bol spustený 5. 10. 2012 a po troch rokoch sa dobrovoľníci dostali tak trochu do slepej uličky. V širokom okolí každého prispievateľa už prakticky nebolo pomníka alebo pamätnej tabule, z ktorej by bolo možné odpísať mená, na internetových stránkach obcí už bol problém nájsť aspoň zmienku o počte padlých. Spolupracovníci a bádatelia, ktorí zasielali materiál zo svojho okolia a regiónu sa tiež odmlčali a dopĺňanie databázy sa citeľne spomalilo. To ma „donútilo“ siahnuť po záznamoch v Knihách zomrelých (Úmrtné matriky, Sterberegistre), ktoré sú uložené vo VHA v Bratislave. Niekedy od roku 2013 mala prebiehať digitalizácia archívnych dokumentov Vojenského historického archívu v rámci digitalizácie kultúrneho dedičstva a predpokladali sme, že budú zdigitalizované aj vojenské matriky. Projekt digitalizácie bol údajne ukončený, ale o zdigitalizovaných vojenských matrikách sa nevie nič. Keďže v týchto zväzkoch je o padlých, zomrelých alebo nezvestných vojakoch najviac informácií, sú pre databázu najhodnotnejšie. Neposkytujú skromne len meno, bydlisko, vojenskú jednotku, ročník narodenia, ako napr. Zoznamy strát, ale podstatne viac. Spracovanie a prepis týchto záznamov o vojakoch je veľmi zdĺhavý predovšetkým preto, že je potrebné si záznamy najskôr prefotiť, označiť a overiť si, či zaznamenané mená vojakov už nie sú v databáze. Je potrebné zistiť aj to, či priezvisko nie je skomolené, a ak áno, aký by mal byť správny jeho zápis. Potom je potrebné ešte vylúštiť nie vždy čitateľné písmo.

V záznamoch je veľké množstvo nesprávne uvedených priezvisk a názvov obcí, odkiaľ vojaci pochádzali, s gramatickými chybami, a to aj v maďarských oficiálnych názvoch. Dôvodom bude viacero jazykov používaných v mnohonárodnej monarchii, veliaci jazyk v plukoch, plukovní jazyk, ktorým hovorilo väčšinové etnikum v pluku, a určite aj jazykové schopnosti jednotlivých ľudí, ktorí záznamy zapisovali. Originály Kníh zomrelých sú vo Viedni, v Bratislave sú uložené odpisy. Na odpisoch sa v povojnových rokoch podieľali ďalšie osoby. Časť prepisovateľov pochádzala z českého jazykového prostredia, ktorí niektoré mená a priezviska počesťovali. Možnosť chýb sa tým zväčšila. Ďalším dôvodom bude aj neustálená podoba niektorých priezvisk alebo názvov obcí. Treba ešte spomenúť aj problematiku tretích mien (prezývok či tzv. prídomkov), s ktorou sa môžeme stretnúť aj pri popravených a zabitých vojakoch počas vzbury v Kragujevci. Bohužiaľ, málokedy je jasné, ktoré z oboch mien je priezvisko a ktoré prezývka či prídomok. Nemusí to byť dnes jasné ani pre príbuzných zomrelých vojakov. Rozdiel v poradí písania priezviska a prezývky či prídomku sa dá nájsť aj pri záznamoch o tom istom vojakovi v matrikách narodených. V matrike môže byť poradie mien iné ako v zázname napr. v Knihe zomrelých. Na nešťastie, častým javom sú chyby, omyly, preklepy a nedôslednosť, ale aj jazykové rozdiely medzi

slovenským, nemeckým, českým a maďarským jazykom v Knihách zomrelých, v Zoznamoch strát či v Správach o ranených a chorých. Nesprávne použitie tretích mien (prezývok, prídomkov), ich zámena s priezviskami v kombinácii s ďalšími nepresnosťami mohli viesť už v rokoch vojny k strateniu hľadaného vojaka v množstve záznamov. Podľa všetkého tieto chyby a omyly zapríčinili stratu alebo zmiznutie mnohých vojakov, ktorých nie je možné jednoznačne identifikovať v týchto dokumentoch, aj keď sa meno a záznamy o nich zachovali. Pre zaujímavosť, veľké množstvo prezývok či prídomkov je možné nájsť v Štátnom okresnom archíve Považská Bystrica, názov fondu: *Obecný notársky úrad Považská Bystrica, kartón č. 34, číslo 4851/1940, počet listov 28. Predmet: Zoznam vojakov padlých v prvej svetovej vojne.*² Tu zaznamenané prezývky a prídomky nie sú vždy v tom istom poradí ako prezývky a prídomky v iných zdrojoch odkiaľ sa čerpajú údaje o stratách z Veľkej vojny, alebo v matrikách narodených. Problém presnej identifikácie je hlavne pri menovcoch z obce či okolitých obcí, často si navzájom príbuzných. V niektorých prípadoch žili v tom istom dvore, či dome s rovnakým číslom. Prezývka alebo prídomok každého vojaka nie sú vždy a všade presne zaznamenané.

Záznamy o mŕtvych, chorých, ranených a zajatých vojakoch v čase vojny, ale aj v povojnovom období, neboli vždy vedené dostatočne presne a zodpovedne, preto kartotéky (a aj iné zdroje) a údaje v nich zaznamenané nie sú celkom kompletne. Okolnosti vzniku niektorých dokumentov sú pomerne nejasné. Pre určenie dátumu úmrtia pri vyhlásení za mŕtvych neboli využívané len oficiálne záznamy (dátum zajatia, nezvestnosti a pod.), ale tiež prípadné svedectvá a záznamy tretích strán (Červený kríž) a iné. Bohužiaľ, bez príslušného spisu respektíve výpisu nie je vždy možné povedať, akým spôsobom sa dospelo k dátumu úmrtia.

Mnohí vojaci boli pochovaní ako neznámi. Databáza je stále nedokončená, a ešte dlho sa na nej bude pracovať. Bolo by dobré sa ku konečnému číslu 69 000 obetí Veľkej vojny z územia Slovenska čo najviac priblížiť.

Počet obetí vzbury

V Knihách zomrelých 71. IR vo zväzkoch VI. (obr. 1) a VII. sú záznamy o vojakoch, ktorí zomreli v súvislosti so vzburou v Kragujevci. Nielen popravených, ale aj tých, ktorí boli zabití pri potlačovaní vzbury a aj tých, ktorí neskôr podľahli zraneniam v nemocnici. O tejto vzbure a o obetiach bolo už napísaných veľa článkov, prác, štúdií a kníh. Vo väčšine článkov, často napísaných pri príležitosti výročí vzbury, sa však zväčša opakujú už známe informácie o vzbure a jej priebehu. Bývajú uverejnené v novinách alebo na webe a neprinášajú nič nové, len pripomínajú túto významnú udalosť. Tým, že sa navzájom tieto informácie preberajú, ak sa niekde objaví chyba, preklep alebo omyl, preberú sa do nového článku aj tie. Preto je dôležité si niektoré informácie overovať, ak je to možné.

---

² Materiál pre databázu poskytol JUDr. Miroslav Zigo.

Neprečítal som všetky články a práce. Najhodnotnejšia publikácia, ktorá dost' podrobne spracováva tému vzbury a jej priebeh, a v ktorej sú uverejnené niektoré dokumenty a informácie o obetiach, je publikácia Mariána Hronského *Vzbura slovenských vojakov v Kragujevci*. Pri podrobnejšom čítaní mi aj v tejto knihe neušlo pár nezrovnalostí, aj keď to možno nie je dôležité. Len pre poriadok by som chcel poukázať na preklad dokumentu označeného ako Príloha 9. Je to preklad prvej strany veľmi obsiahlej záverečnej správy Vojensko-súdnej vyšetrovacej komisie z 29. júna 1918, v ktorom sa píše: ...v baraku, kde boli ubytované 3.-8. pochodové roty...³ V origináli dokumentu je ale dost' dobre čitateľné ...in der Baracke, wo die 3.-6. Marschkompagnien untergebracht ware...⁴ Vojaci mohli byť samozrejme počas vojenskej služby zaradení či prevelení do rôznych stotín alebo aj do iných plukov. Ak porovnáme záznamy, napr. v Zoznamoch strát a v Knihách zomrelých, pri tých istých vojakoch, je to práve číslo stotiny, ktoré je veľmi často rozdielne. Aj pri porovnávaní s inými zdrojmi si možno všimnúť, že niektoré údaje o vojakoch nie sú totožné, že sa líšia napr. dátumy smrti. Netýka sa to len popravených vzbúrencov. Aj u nich je viacero záznamov opravovaných. Dnes sa už nedá s istotou zistiť, do ktorej stotiny v čase smrti vojak patrila a ani ktorý dátum smrti a z ktorého zdroja je ten správny, ak sa našli dva rôzne.

Začal som zhromažďovať údaje z niekoľkých rôznych zdrojov a rozhodol som sa ich porovnať tak, aby sa pokiaľ možno jednoznačne potvrdilo to najdôležitejšie o obetiach vzbury. Hlavne meno, miesto a dátum narodenia a bydlisko každého vojaka. Popritom zhromaždiť ku každému menu alebo k samotnej vzbure aj čokoľvek zaujímavé a hodnotné. Rôzne súvislosti, dnes už historické, ktoré sa podarí zistiť. A tiež dopátrať sa skutočného počtu obetí vzbury, ktorý, ako sa zdá, tiež nie je celkom jednoznačný.

Koľko obetí má vlastne táto vzbura? Dnes nám to nepovie nik z tých, čo boli pri tom. Sto rokov po smrti popravených už nežijú ich rodičia, deti a možno už ani ich vnúčatá, ktoré im nebolo súdené poznať. Nežijú ich susedia, spolubojovníci, kamaráti, spolužiaci ani spolupracovníci. Blíži sa však sté výročie vzbury a príbuzní niektorých z obetí hľadajú informácie. Niečo nového sa predsa ešte dá vyčítať zo zachovaných dokumentov.

Kragujevská vzbura náhradného práporu 71. IR bola najväčšou vzburou v c. a k. armáde počas Veľkej vojny. V mesiaci jún sa každoročne konajú pietne akcie na pripomienku jej obetí ako v Trenčíne, tak aj v Kragujevci. Nielen na týchto akciách, ale aj v odborných článkoch, štúdiách a prácach od viacerých autorov sa spomína 44 popravených slovenských vojakov, rozoberajú sa príčiny vzbury, priebeh vzbury a jej porážka. V známom filme režiséra Paľa Bielika⁵ *Štyridsaťštyri* sa spomína 44 popravených, už v samotnom názve. V povedomí

³ HRONSKÝ, Marián.: *Vzbura slovenských vojakov v Kragujevci*, 2. doplnené vydanie, Martin, 1988, s. 185.

⁴ Tamže, s. 186.

⁵ Juraj Sarvaš sa o Paľovi Bielikovi vyjadril: *Bol zásadový. Neznášal krivdu. Bol tvrdohlavý – keď ho obvinili, že vo filme Štyridsaťštyri vynechal z obrazu českých vojakov, išiel rovno za Bacilkom, vtedajším prvým tajomníkom ÚV KSS, a dokázal, že na pomníku kragujevackých hrdinov sú české mená iba preto, lebo pomník stavali Česi a tí si jednoducho pomýlili napríklad slovenské meno Bednárik s českým Bednařík a podobne, ale že preslávený 71. peší pluk bol trenčiansky a prezývali ho dokonca drotárskym, takže tam nijakí Česi byť nemohli*. In: SARVAŠ, Juraj.: *Spoza kulís 2*, Bratislava, CCW 2009, s. 23. V 71. IR predsa len slúžili či bojovali aj Česi. V knihe zomrelých 71. IR, zväzok VI., kde sú aj záznamy o popravených účastníkoch vzbury je päť záznamov o mŕtvych Čechoch.

Ľudí sa aj vďaka tomuto filmu zafixoval počet 44 popravených vojakov, a teda 44 obetí. Kragujevská vzbura má však obetí viac. V niektorých publikáciách a prácach sa spomínajú aj ďalší vojaci, ktorí sa zúčastnili vzbury jednoznačne so zbraňou v ruke. Aj títo by boli popravení, ak by prežili prestrelku v meste či pri obrane kasární, alebo ak by prežili zranenia, ktoré utrpeli v noci z 2. júna na 3. júna 1918. Lenže títo vojaci akoby ani neboli obeťami vzbury. Sú to obeť vzbury, ktoré sa síce niekde a občas spomenú, ale nepripomínajú. Pritom si zasluhujú rovnakú pozornosť ako 44 popravených. Koľko bolo týchto ďalších obetí, a kto to presne bol, aký bol ich osud, o tom sa už bežne medzi ľuďmi veľa nevie.

Dnes sa môžeme spoliehať len na to, čo nám zostalo. Na súbor rôznych dokumentov, ktoré začali vznikať už krátko po vzbure, a aj na zväzky VI. a VII. Kníh zomrelých 71. IR. V týchto dvoch zväzkoch sa nachádzajú záznamy o popravených a zabitých počas vzbury. Nevie, či niekto v minulosti pri hľadaní a pátraní po informáciách o obetiach vzbury hľadal aj v týchto zväzkoch. Podľa všetkého áno. Pri ich menách a na konci každého zápisu za poznámkou sú červené čiary či značky a čísla. Niektoré záznamy sú dodatočne opravované alebo dopĺňované, hlavne opravy a doplnky týkajúce sa mena, miesta narodenia a dátumu narodenia.

Počas prvej svetovej vojny bola v meste Kragujevac centrálna nemocnica srbskej armády. Táto nemocnica bola umiestnená na štadióne futbalového klubu Radnički. Zomrelí vojaci boli pochovaní na neobývanej pahorkatine, západne od Kragujevca asi 200 metrov vľavo od cesty do mesta Gornji Milanovac. Na tomto mieste už bol starý vojenský cintorín (obr. 2), založený v 19. storočí v čase srbsko-tureckých vojen (1876 – 1878). Je to jeden z najstarších vojenských cintorínov v Šumadiji. Predpokladá sa, že je tam asi 2500 hrobov. Pochovávalo sa tam aj počas balkánskych vojen v rokoch 1912 – 1913. Počas prvej svetovej vojny sa cintorín niekoľkokrát rozširoval. V októbri 1915 sa srbská armáda stiahla na juh a Kragujevac obsadili nemecké a rakúsko-uhorské jednotky. Rakúsko-uhorské jednotky nepoškodili srbský vojenský cintorín, vytvorili ďalšiu časť cintorína a začali na ňom pochovávať svojich mŕtvych vojakov. Po druhej svetovej vojne bol cintorín takmer úplne zničený. Srbský vojenský cintorín bol čiastočne zrekonštruovaný v roku 1998 a teraz obsahuje už len niekoľko desiatok pamiatok. Tie sú väčšinou staršie spred roka 1912 a majú výnimočnú hodnotu. Na tomto vojenskom cintoríne, ktorý sa nachádza asi 1200 metrov severne od Pamätného komplexu *Slovačko groblje* (obr. 3), boli podľa všetkého pochovávaní aj slovenskí vojaci, ktorí zomreli v záložnej nemocnici (K. u. K. Reservespital) v budove gymnázia. Aj tí, ktorí zomreli počas vzbury alebo neskôr na zranenia.

Pamätný komplex *Čehoslovačko groblje* alebo *Slovačko groblje* (Československý cintorín alebo Slovenský cintorín) sa nachádza v juhovýchodnej časti Spomen-parku Kragujevački oktobar, neďaleko hipodrómu Stanovljansko polje vzdialenom približne kilometer od mesta, kde sa nachádzala vojenská strelnica. Pri tomto malom cintoríne, kde sú pochovaní popravení slovenskí vojaci 71. IR, bol neskôr postavený pamätník. Na začiatku dláždeného chodníka vedúceho k pamätníku je tabuľa vzdialená od neho len niekoľko desiatok metrov – *Меморијални комплекс у спомен милој браћи словацима стрељаним у побуни 21. јуна*

1918 z o d (obr. 4). V súvislosti so zastrelenými Slovákmi sa na tabuli spomína dátum 21. 6. 1918 a ten istý dátum je aj na obelisku z bieleho mramoru. O tomto dátume sa hovorí aj v staršom dokumente, ktorý mal informovať o podrobnostiach osláv v roku 1932: *Okresný úrad v Trenčíne vydal oznámenie notárom a starostom obcí okresu Trenčianskeho, v ktorom informuje o usporiadaní manifestačného holdu pamiatke 44 Kragujevackých slovenských hrdinov v Trenčíne v dňoch 27. a 28. septembra 1932 pod záštitou Okresného svetového zboru a súčinnosti iných kultúrnych spolkov. Avšak nesprávne je tu uvedené, že vojaci boli popravení dňa 21. júna 1918, v skutočnosti bola poprava vykonaná 8. júna 1918. Túto dezinformáciu prevzali i noviny Trenčan a taktiež rečníci priamo na slávnosti.*⁶ V prevažne pravoslávnom Srbsku sa používa či používal starší juliánsky kalendár ako cirkevný popri civilnom gregoriánskom. Súčasný rozdiel medzi juliánskym a našim kalendárom je 13 dní, a to zvädzalo k počítaniu: 8. jún (gregoriánsky kalendár) + 13 dní = 21. jún (juliánsky kalendár). Dátum na tabuli a na pamätníku by bol správny i keď podľa srbského juliánskeho kalendára. Rozdiel v kalendároch je 13 dní, ale opačným smerom, a tak treba počítať: 8. jún - 13 dní = 26. máj. A dátum 26. máj juliánskeho kalendára sa spomína v srbskej wikipédii *Spomen-park Kragujevački oktobar* v kapitole *Spomenik streljanim Slovacima* v súvislosti s popravou.⁷ Kragujevčania a samozrejme aj naši vojaci prítomní v meste a na samotnej poprave veľmi dobre vedeli, v ktorý deň sa poprava konala (aj keď možno každý podľa svojho kalendára). Ako dospeli Srbi k dátumu popravy 21. júna, mi nie je známe, nejaký dôvod alebo vysvetlenie určite majú. V tejto súvislosti mi ešte napadla jedna možnosť. Srbské obyvateľstvo sa podieľalo na úprave *Slovačko groblje* a stavbe pamätníka v povojnových rokoch. Ak by sa Srbi, ktorí pracovali na obelisku domnievali, že vojaci boli popravení 8. júna podľa juliánskeho kalendára a dopočítali by 13 dní, vyšiel by im dátum 21. júna podľa gregoriánskeho kalendára. Slovenskí vojaci pochádzali z prostredia, kde sa používal gregoriánsky kalendár, a Srbi nemali dôvod, aby sa tento dátum (aj keby k nemu dospeli nedopatrením) nenachádzal na pamätníku venovanom našim vojakom.⁸ Okrem toho, Srbom nejaký čas trvalo, než si zvykli na nový kalendár a na prepočítavanie. Po dvoch balkánskych vojnách, v zmätku svetovej vojny a aj v povojnových rokoch sa mohlo stať veľa chýb. Ľudia v Srbsku, a nielen tam, potrebovali predovšetkým prežiť vtedajšie ťažké časy.

Na prácach pri výstavbe pomníka sa v povojnových rokoch podieľal srbský generál Jorkanovič. *V Kragujevací Srbsku postavilo zvláštne komité domáceho obyvateľstva pod predsedníctvom generála Jorkanoviča pomník nad hrobom 44 Slovákov...*⁹ Aj v tomto

⁶ HOLÚBKOVÁ, Denisa.: *Pamäť a pamätihodnosti trenčianskeho 71. pešieho pluku a vzbury v Kragujevci v roku 1918*, bakalárska diplomová práca, Brno, 2012, s. 26.

⁷ https://sr.wikipedia.org/sr-el/%D0%A1%D0%BF%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD-%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%BA_%D0%9A%D1%80%D0%B0%D0%B3%D1%83%D1%98%D0%B5%D0%B2%D0%B0%D1%87%D0%BA%D0%B8_%D0%BE%D0%BA%D1%82%D0%BE%D0%B1%D0%B0%D1%80

⁸ Túto domnienku potvrdzuje text: *Devetog juna 1918. godine, ili 21. juna po novom kalendaru, preki vojni sud izrekao je presudu: 44 vojnika i podoficira osuđeni su na smrt*. Srbi si v istom čase naozaj mysleli, že vzbúrenci boli popravení 8. 6. 1918 podľa ich juliánskeho kalendára a nie podľa nášho gregoriánskeho. I keď v tomto srbskom texte sa omylom píše o deviatom júni, nakoniec sa mylili viackrát, lebo pripočítali k 9. júnu len 12 dní namiesto 13 dní, keď dospeli k dátumu popravy 21. 6. 1918. In: BAČKOVIČ, Nemanja.: *Slovački Obilić u Kragujevcu*, 17. 11. 2015. www.mojenovosti.com

⁹ Opis telefonogramu od župana Dr. Jána Jesenského z Prezídia župného úradu v Nitre číslo: 67 26/152[?] Okresnému úradu v Bánovciach, prvá veta. In: Štátny archív v Nitre – pracovisko Archív Topoľčany.

dokumente je určite chyba či skôr preklep. Srbské priezvisko Jorkanovič neexistuje, existuje však priezvisko Jokanovič. Ale ani o generálovi Jokanovičovi z toho obdobia sa žiadna zmienka nenašla. Ide určite o generála menom Dragutin Đ. Okanović – Драгутин Ђ. Окановић (17. 4. 1872 – 1946).¹⁰ Generál Okanović bol údajne jedným z členov najužšieho kruhu *Čiernej ruky*¹¹ a šéfredaktorom krátkodobých novín *Novi pokret*¹². Jedným z hlavných cieľov týchto novín bola obrana sprisahancov, ktorí sa podieľali na Májovom prevrate v noci z 28. 5. 1903 na 29. 5. 1903 (podľa gregoriánskeho kalendára z 10. 6. 1903 na 11. 6. 1903).¹³

V práci Denisy Holúbkovej sa spomína, že popravený vojak Jozef Čuraj pochádzal z obce Veľký Divín a lokalizuje ho do okresu Lučenec.¹⁴ Ide o omyl. Tento vojak pochádzal z Diviny v okrese Žilina, ktorá kedysi niesla názov *Nagydivény* čiže Veľká Divina, kým Divín sa volal *Divény*. Je to zrejmé zo záznamu *Nagydivény, Komitat Trencsén*¹⁵ a aj z matriky narodených.¹⁶ Ďalším dôkazom, že Jozef Čuraj pochádzal z obce Divina v okrese Žilina a nie z obce Divín v okrese Lučenec, je článok v týždenníku MY Žilinské noviny nazvaný *Mená popravených vojakov vyryli na pamätník v Kragujevci*. Jozef Čuraj z obce Divina - Lúky, menovec a vnuk brata popraveného v článku o svojom príbuznom spomína, že Jozef Čuraj a niektorí ďalší popravení vojaci pochádzali z obcí z okolia Žiliny. Jozef sa krátko pred vojnou oženil (25. 1. 1912, viď záznam z matriky), ale deti nemal. Vdova dostala od neho list, aby sa druhýkrát vydala, a tak aj neskôr spravila. Mala tri deti. V článku sa ešte spomína opäť nesprávny dátum popravy 9. 6. 1918, ale aj veľké sucho a nedostatok času na vykopanie hlbších jám na pochovanie popravených.¹⁷

V práci *Obraz vzbury náhradného práporu 71. pešieho pluku v Kragujevci (jún 1918) v slovenskej historiografii* autor Juraj Jankech spomína iný dátum popravy ako 8. 6. 1918, a to 9. 6. 1918.¹⁸ Pôvodne som si myslel, že ide len o preklep, ale tento dátum ako deň popravy je aj vo wikipédii *Trenčiansky 71. peší pluk* v poslednej vete v kapitole *Vzbura v Kragujevci*.¹⁹

Ešte jeden dátum sa spomína v súvislosti s dňom popravy a to 28. september 1918 ako deň, keď boli vzbúrenci na smrť odsúdení. Uvádza ho v úvode staršieho článku *Slovenskí mučedníci v Kragujevci* autor podpísaný ako Š. V článku je zaznamenaný počet popravených 42, píše sa o 40 Slovákoch a 2 Čechoch.²⁰ Pamätník popraveným bol slávnostne odhalený

¹⁰ Záver vojenskej kariéry: 14. 3. 1919 – 25.4.1920 – zástupca veliteľa žandárstva, 25. 4. 1920 – 14. 9. 1923 – veliteľ 1. jazdeckej divízie, 5. 1. 1923 – povýšený na divízneho generála, 14. 9. 1923 – 3. 3. 1924 – inšpektor jazdecktva. Jeho aktívna služba v srbských ozbrojených silách skončila v roku 1924.

¹¹ Oficiálne Zjednotenie alebo smrť (Ujedinjenje ili smrt). Existuje i názor, že generál Okanović, i keď bol údajne jedným zo sprisahancov v Májovom prevrate, nebol členom Čiernej ruky, ale Bielej ruky. Zúčastnil sa na Solúnskom procese proti Dragutinovi Dimitrijevičovi (známemu ako Apis) a jeho druhom.

¹² *Nové hnutie*, vlastníkom novín bol Radoje Domanović.

¹³ Vyvraždenie srbskej kráľovskej rodiny rodu Obrenović, ktoré znamenalo kľúčovú zmenu v moderných srbských dejinách, keďže nasmerovalo Srbsko k novému politickému kurzu.

¹⁴ HOLÚBKOVÁ, Denisa.: *Pamäť a pamätihodnosti trenčianskeho 71. pešieho pluku a vzbury v Kragujevci v roku 1918*, bakalárska diplomová práca, Brno, 2012, s. 66 – 67.

¹⁵ VHA Bratislava: Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 148.

¹⁶ <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33S7-9RQV-HFK?i=231>

¹⁷ <https://myzilina.sme.sk/c/4889499/mena-popravenych-vojakov-vyryli-na-pamatnik-v-kragujevci.html>

¹⁸ In: *Acta historica Neosoliensia*, Tomus XVI – 2013, s. 146.

¹⁹ https://sk.wikipedia.org/wiki/Tren%C4%8Di%C3%A1nsky_71._pe%C5%A1%C3%AD_pluk

²⁰ VEREŠOVÁ, Katarína.: *Spomienka na popravených Slovákov v Kragujevci v roku 1918*. In: Hlas ľudu, inf.-polit. týždenník, 28. 8. 2014, <http://hl.rs/spomienka-na-popravenych-slovakov-v-kragujevci-v-roku-1918/>

práve 28. septembra 1924, a tak sa zdá, že tu niekde bude pôvod tohto omylu. Vo všetkých týchto prípadoch vidieť, aké zradné (ale jednoduché) môže byť bezhlavé preberanie informácií bez ich spätného overovania. Aj v takých prípadoch, keď je už niečo jednoznačne doložené, dokázané a všeobecne známe. Nejaká veľa rozdielných dátumov popravy o známej a významnej udalosti našej histórie. V predvečer stého výročia vzbury by bolo dobré trochu poupratovať.

Vie sa, že okrem popravených bolo zabitých ešte päť vojakov už počas vzbury a jeden vojak na druhý deň po vzbury, ďalší vojaci boli ťažko zranení. Podľa záznamov v Knihách zomrelých to nie je celkom pravda. Podľa týchto záznamov je presnejšie to, že traja z piatich zabitých nezomreli už počas vzbury, ale až neskôr v nasledujúcich dňoch od 3. júna do 8. júna na zranenia utrpené počas vzbury v K. u. K. Reservespital v Kragujevci (obr. 5). Okrem týchto piatich vojakov a jedného, ktorý bol zabitý na druhý deň po vzbury, boli ďalší traja účastníci vzbury ťažko zranení. Podľa záznamov vo zväzkoch VI. a VII. boli v noci počas vzbury jednoznačne zabití len Juraj Rýdzi a Ján Olešnaník (nesprávne uvádzaný ako Olšaník), a to pri prestrelke v kasárňach. Olešnaník na nejakej trávinatej ploche, možno na cvičisku. Nie počas vzbury, ale až neskôr v nemocnici zomreli: Pavol Sýkora, Ján Štrbka a Ján Domanický. Spolu teda boli zabití počas vzbury dvaja vojaci, jeden na druhý deň po vzbury a zranení a ošetrovaní šiesti vojaci, nielen traja. Z týchto šiestich zranených vojakov zomierajú najskôr tí traja, ktorí boli pôvodne považovaní za mŕtvych už počas vzbury, 3. júna: Sýkora, 5. júna: Štrbka a 8. júna: Domanický. V preklade telegramu Vojenského generálneho gouvernementu v Belehrade c. a k. Ministerstvu vojny vo Viedni z 3. 6. 1918 odpoludnia sa píše o počte mŕtvych a ranených: *2 mŕtvi* (teda Rýdzi a Olešnaník), *12 ranených, jeden z nich medzitým zomrel* (určite Sýkora, zomrel teda ešte v nočných hodinách alebo dopoludnia 3. júna) – *okrem toho je istý dôstojník veľmi ťažko ranený*.²¹ Na inom mieste sa zase spomína na strane vzbúrencov päť padlých vojakov, traja ťažko a sedem ľahko zranených²². Tu by snáď mohlo ísť o to, že medzi zranených vzbúrencov boli možno započítaní aj tí vojaci, ktorých zranili samotní vzbúrenci – ak by zranení boli tiež príslušníkmi náhradného práporu. *Vzbúrencami boli zranení nadporučík v zálohe Erwin Deutsch*²³ *a pešiaci Jozef Liska, Ján Kolembus a Ján Holíček*.²⁴ Celkový počet zranených desať by bol potom presný, teda šesť zranených vzbúrencov a štyria vzbúrencami zranení. Nevychádza počet zabitých. Záleží asi na tom, kedy

²¹ HRONSKÝ, Marián.: *Vzbura slovenských vojakov v Kragujevci*, 2. doplnené vydanie, Martin, 1988, s. 163.

²² Tamže, s. 108.

²³ Erwin Deutsch sa podieľal na potlačení vzbury. Bol dôstojníkom u 71. IR, v čase vzbury nadporučík v zálohe. V **Správach o ranených a chorých vydanými 20. 1. 1915, výťahok 230, str. 4** a v **Správach o ranených a chorých vydanými 23. 1. 1915, výťahok 239, str. 11** sú dva záznamy o jeho zranení. V oboch prípadoch ide o 71. IR, 15. Komp., rok narodenia 1888, zranenie Schuß i. d. r. Oberschenkel, ResSpit. in Korneuburg. Jediný rozdiel je v hodnosti. Vo **Výtlačku 230** je Fähnrich i. d. Res. – práporčík v zálohe a vo **Výtlačku 239** je Zugführer – čatár. Inak ide zjavne o tú istú osobu. Ako bydlisko či miesto narodenia má v oboch záznamoch skomolené názvy *Nagybircze* a *Nagybiszo*. Oba veľmi pripomínajú pomaďarčený názov Veľká Bytča - *Nagybicsce*. Nie je zatiaľ iným dokumentom potvrdené, či je to dôstojník, ktorý bol počas vzbury zranený vzbúrencami. Vo Veľkej Bytči sa narodil i Dezider Deutsch (syn Erwina Deutscha a Herty Pollak), ktorý býval v Brne (*23. 1. 1916 †24. 1. 1945 v Kauferingu). Zomrel v súvislosti z odbojom a holokaustom. Z Veľkej Bytče pochádzalo viacero osôb s priezviskom Deutsch.

²⁴ HRONSKÝ, Marián.: *Vzbura slovenských vojakov v Kragujevci*, 2. doplnené vydanie, Martin, 1988, s. 188.

došlo k tejto evidencii strát. Dvaja z ťažko zranených vzbúrencov alebo vojakov, ktorí chceli len nejako využiť situáciu boli Jozef Turčák Prác a jeho kamarát Alojz Reguly z Podbiela. Jozef Turčák Prác sa v neprehľadnej situácii dostal v ranných hodinách až na okraj mesta Kragujevac, kde narazil na jednotku vojakov bosnianskej národnosti. Pri potýčke bol strelený do oblasti brušnej dutiny. Alojz Reguly prišiel v prestrelke o palec na nohe.²⁵

Veľmi zaujímavým prameňom súvisiacim z Kragujevskou vzburou je *Denník poddôstojníka pešieho pluku 71, 6. stotiny Ondreja Porubského* (1889 – 1955). Záznamy si viedol od 1. 10. 1916 do januára 1919. O situácii v Kragujevci okrem iného píše:

3. [júna] ráno ticho jak po válke sem do spítala pribudlo stoho 13 ranenich [nečitateľné slovo v rozsahu dvoch písmen] dnes je zistené 6 mŕtvych a 300 sa odálilo.

4. [júna] uzavrete mesto vojaci nesmeju ist don večer len do siedmej h. velke visetrivanje.

5. [júna] pekni den mohel som ist na špacir ze špitála. збуренцов је Падесат на смрт от судених к обсену.

6. [júna] Две жени вешају, боли комитачи. По обеду вешају 5 цивилів.

7. [júna] nie je žiaden záznam ani označenie dňa

8. [júna] ...3 h[od] стрелају итуриуцам итуру skrz zburenje proti oficirom v Kragujevaci bol som očitim svetkom.²⁶

Časť poznámok je (zrejme kvôli utajeniu) písaných azbukou, aj to nie všetky písmená. Text je slovenský. Z denníka vyplýva, že 3. 6. 1918 bolo zistených 6 mŕtvych (Rýdzi, Olešnaník, Sýkora, Kozlar, Feleky?, Deutsch?, nejaký čas bol považovaný za mŕtveho), 300 vojakov ušlo a do nemocnice pribudlo 13 ranených. Spomína, že 6. 6. 1918 obesili dve ženy komitáčky a poobede vešajú 5 civilov. Určite tých, ktorých spomína srbská Vikipédia, i keď podľa nej bolo 5 civilov odsúdených spolu so vzbúrencami až 8. júna.²⁷

Nejaký čas som si myslel, že vojak, ktorý bol spomínaný v srbskej literatúre a bol údajne onedlho po poprave 44 vzbúrencov pochovaný tiež do spoločného hrobu, by mohol byť onen Pavol Kozlár, ktorého zastrelili deň po vzbuře – 3. júna. *Keď z nastúpených vojakov vybrali i Pavla Kozlára a veliaci dôstojník ho vyvolal z radu, pokúsil sa o útek. Ale po niekoľkých krokoch ho hliadka zastrelila. O prípade Pavla Kozlára sa v záverečnej správe plk. Kregczyho sucho konštatovalo: Pre pokračujúce odmietanie poslušnosti a protivenie sa,*

---

²⁵ Z rozprávania pamätníka udalostí Alojza Regulyho Jozefovi Turčákovi, vnukovi Jozefa Turčáka Práca. In: *Občasník Podbiel*, ročník XI., číslo 2, jún 2008, s. 6 a 9. Spomienky priamych účastníkov vojny je potrebné posudzovať kriticky. Niekoľko rokov ťažkého života, stres, fyzické a psychické vyčerpanie sa mohlo podpísať na schopnosti si všetky fakty zapamätať presne tak, ako sa odohrali.

²⁶ CHORVÁT, Peter – ZATKOVÁ, Jana – ČAPLOVIČ, Miloslav, eds.: *Pramene k vojenským dejinám Slovenska IV/1. Rakúsko-uhorská armáda – Slováci – Slovensko v období prvej svetovej vojny 1914 – 1918*. Bratislava: Vojenský historický ústav, 2016, s. 156 – 159.

²⁷ *Spomen - park Kragujevački oktobar*, kapitola *Spomenik streljanim Slovacima*.

zastrelila na mieste stráž deň po vzbure pešiaka Pavla Kozlára.²⁸ Kozlár bol pochovaný už 4. júna, teda pred popravou 44 vojakov – 8. júna, nie po nej a preto je pravdepodobné, že by tu ešte mohlo ísť o niektorého, nám zatiaľ neznámeho vojaka. Prípadne mohol zomrieť niektorý zo zranených (i keď sa uvádza, že tento nám neznámy vojak mal byť tiež popravený za dezerciu alebo na úteku – čo by poukazovalo na Kozlára, je to len domnienka). Vzbury sa zúčastnilo niekoľko sto vojakov. Časť ich mohla uniknúť a skrývať sa v lesoch mimo mesta. Nie je vylúčené, že do konca vojny niektorých zastrelili pri akcii proti dezertérom alebo ich pochytili a tiež popravili. Isté je, že v **Knihe zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 139** je záznam: **Paul Kozlár**, Tüskeszer (Trnje), Komitat Zala, Ungarn, *1895, 71. IR, 1. Ersatz Kompanie, Landsturm Infanterist, zomrel: 3. 6. 1918 in der Infanteriekaserne zu Kragujevac gleichen Kreises in Serbien, príčina smrti: Brustschuss gefallen in folge fluchtversuche gelegentlich der Meuterei, pochovaný: auf dem Militärfriedhof zu Kragujevac 4. 6. 1918. Kozlár bol síce zastrelený na úteku, či pri pokuse o útek, ale bol pochovaný pred hromadnou popravou na vojenskom cintoríne, nie do spoločného hrobu na Stanovljanskom poli. Je teda možné, že došlo u neho k spojeniu dvoch rôznych udalostí, týkajúcich sa dvoch rôznych vojakov, ktoré sa už neskôr interpretovali ako jedna (zastrelený na úteku a pochovaný po poprave do spoločného hrobu). Jeden z tých, čo zomreli na následky zranenia utrpeného v noci z 2. 6. na 3. 6. 1918 bol Ján Domanický z Veľkej Čiernej. Má záznam, že zomrel 8. júna, teda v deň hromadnej popravy a pochovaný bol 10. júna – krátko po poprave. Má to však jeden háčik. Podľa záznamov v Knihe zomrelých všetci zranení vzbúrení vojaci, ktorí zomreli v nemocnici boli pochovaní na vojenskom cintoríne v Kragujevci. Ani jeden z nich nebol pochovaný do spoločného hrobu. Podľa – *krátko po poprave* – to mohol byť jedine Domanický. Podľa všetkého sa mohli práve osudy Kozlára a Domanického omylom spojiť a vykladať ako jedna udalosť. Dalo sa predpokladať, že Kozlár bude Slovák z niektorej slovenskej obce. Kozlár, presnejšie Kozlar, nepochádzal zo Slovenska, ale z osady Trnje (maďarsky Tüskeszer), ktorá je súčasťou obce Črenšovci v dnešnom Slovinsku, neďaleko maďarských a chorvátskych hraníc. Aj dnes tam i v okolitých obciach žijú ľudia s týmto priezviskom. Spolu s Kozlárom je teda počet obetí vzbury 50.

V Knihách zomrelých 71. IR má záznam minimálne niekoľko desiatok vojakov pochádzajúcich z Česka, Maďarska, Rakúska, Slovinska a dokonca v nich nájdeme aj Taliana. Sú v nich aj záznamy Slovákov z oravských obcí, ktoré neskôr pripadli Poľsku. Patrílo by sa pripomenúť si aj ich mená, sú to pôvodne naši vojaci a určite majú dodnes na Slovensku príbuzných. Trenčiansky 71. IR zvaný aj *drotársky* sa po skončení vojny, vytvorení Československej republiky a vzniku Maďarskej republiky rád zúčastnil bojov proti maďarským bolševikom na južnom Slovensku. A tak v Knihách zomrelých môžeme nájsť niekoľko vojakov, ktorí zomreli v roku 1919 ako príslušníci pôvodného, ešte nepremenovaného pluku. K premenovaniu došlo až v roku 1920 na peší pluk č. 17.

Je treba ešte uviesť na pravú mieru niekde, nejako alebo niekým skomolené priezvisko Juraja Olšaníka. V **Knihe zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 139** hneď pod Kozlárom má záznam: **Georg Olesnanik-Kukolancsar**, Trencsénrákó (Raková), Komitat Trencsén, Ungarn, *1886, Landsturm Infanterist, 1. Ersatz Kompanie, zomrel: 2. 6. 1918 in dem Rasenplatz vor

---

²⁸ HRONSKÝ, Marián.: *Vzbura slovenských vojakov v Kragujevci*, 2. doplnené vydanie, Martin, 1988, s. 113.

der serbischen Infanterie Kaserne zu Kragujevac gleichen Kreises in Serbien, príčina smrti: *Bauchschuss gefallen gelegentlich der Meuterei*, pochovaný: *auf dem Militärfriedhof zu Kragujevac 4. 6. 1918*. Jeho priezvisko je zaznamenané ako *Olešnaník*, a to je aj správne, nie *Olšaník*, ako uvádza aj M. Hronský alebo *Olčaník*.²⁹ V obciach Raková a Olešná ešte aj dnes žijú ľudia s variantou priezviska Olešnaník, možno častejšou ako Olešnaník. K jeho menu je pripojená aj prezývka či prídomok *Kukolančár*. Nemecky písané záznamy býva zväčša problém prečítať, lebo sú písané pre nás už nezvyklým typom písma. Ide zväčša o kurent, prípadne jemu podobné typy písma. Viaceré písmená, ale predovšetkým písmená *e*, *n* alebo písané *u*, pri ktorom sa občas pozabudne na háčik nad písmenom, nie je jednoduché od seba rozlíšiť, a to zvlášť pri skomolených priezviskách. Preto by mohlo ísť aj o verziu *Kukolaučár*. Takéto množstvo záznamov však nepísal len jeden človek, a tak sa v týchto zväzkoch vyskytuje celý rad rôzne tvarovaných, až krasopisných typov písma, často na úkor čitateľnosti.

Podľa Kníh zomrelých boli dvaja vojaci zabíjajúci pri prestrelke (Rýdži, Olešnaník), tretí pri pokuse o útek (Kozlár) a traja boli zranení (Sýkora, Štrbka, Domanický). Títo traja zomreli v nemocnici. Ale okrem nich boli ešte ďalší traja vojaci ťažko zranení a tiež presunutí na ošetrovanie a liečenie do nemocnice. Títo ďalší ťažko zranení boli Jakub Kriváček, Andrej Pastva a Vincent Záhradník. *Aký osud stihol ťažko ranených účastníkov vzbury Jakuba Kriváčka, Andreja Pastvu a Vincenta Záhradníka, o tom niet správ. Najpravdepodobnejšie sa im vzhľadom na ich zdravotný stav podarilo dajakým spôsobom vyhnúť rozsudku vojenského súdu a prežiť koniec vojny, ktorý sa neodvratne blížil.*³⁰ *Trestné oznámenie bolo podané pre odôvodnené podozrenie zo spomenutého zločinu aj proti týmto ťažko raneným pešiakom nachádzajúcim sa v uzamknutom oddelení tunajšej nemocnice pre záložníkov: Jakub Kriváček, Ondrej Pastva a Vincent Záhradník. Hlavné rokovanie sa môže konať – so zreteľom na ich zdravotný stav – až o 4 týždne podľa dobrozdania lekárov.*³¹ Ako dopadli Andrej Pastva a Vincent Záhradník sa zatiaľ nepodarilo zistiť. Nespomína sa ani, z akej obce pochádzali. Ak sa im podarilo vyzdraviť, prípadne sa im zlepšil zdravotný stav natoľko, že sa mohli postaviť pred súd, určite sa tak stalo. Účasť na vzbure, alebo podozrenie z účasti by im len tak neprešlo. Je možné, ak sa tak stalo, že im súd priamu účasť nedokázal a mohli vyviaznuť z väzením, alebo boli obvinenia zbavení. Aký osud postihol Jakuba Kriváčka sa podarilo zistiť.

V **Knihе zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 156** má záznam: **Jakob Krivacsek-Snahniczan**, bydlisko: *Radola (Radoľa)*, *1900, *Landsturm Infanterist, 2. Ersatz Kompanie*, zomrel: 20. 8. 1918 v *K. u. K. Reservespital zu Kragujevac gleichen Kreises in Serbien*, príčina smrti: *Entkräftung nach Schussverletzung gelegentlich der Meuterei am 2. Juli 1918*, pochovaný: *auf dem Militärfriedhof zu Kragujevac 21. 8. 1918*. Omylom je v nemčine uvedený mesiac júl – *Juli* namiesto jún. Ako vidieť podľa dátumu narodenia, bol to ešte

²⁹ ORSÁG, Jozef.: *KRAGUJEVAC 60 rokov od vzbury 71. pešieho trenčianskeho pluku*, Trenčín 1978, s. 16. Na s. 18 – 21 v mennom zozname popravených je niekoľko ďalších skomolených priezvisk. Šeliga, Mikluščík, Bičánek a Hojdík, sú zapísaní ako Šeliga, Mikluščík, Bičaník a Hajdlík.

³⁰ HRONSKÝ, Marián.: *Vzbura slovenských vojakov v Kragujevci*, 2. doplnené vydanie, Martin, 1988, s. 121 – 122.

³¹ Tamže, s. 191.

chlapec, ktorý zomrel na vyčerpanie po strelnom poranení. Mladý organizmus bojoval dlhých 79 dní. Kragujevská vzbura má teda 51 mŕtvych. Zatiaľ. Či je to konečné číslo, nemusí byť vôbec isté. Je možné, že krátko po poprave bol predsa len ešte niekto pochovaný do spoločného hrobu, či na vojenskom cintoríne.

Lenže Vida Vukomanovičová okrem iného spomína: *Vzhľadom na to, že jama bola dosť plytká, mŕtvolý boli pokryté pomerne malou vrstvou zeme.* O niekoľko riadkov nižšie na tej istej strane vojak Izsóf Gáspár dodáva: *...vykopali sme na strelnici dlhú jamu, do ktorej popravených položili, ale štyria sa nezmestili. Potom sme ich zo znaku prevrátili na bok, a tak sa tam zmestili všetci.*³² V tom čase bolo sucho, zem tvrdá a dostatočne veľkú a hlbokú jamu nestihli vykopat'. Bol by problém do nej pochovať ešte ďalšie telo, keď tam ledva natlačili popravených.

V srbskej Wikipédii *Spomen-park Kragujevački oktobar* v kapitole *Spomenik streljaním Slovacima* sa dá nájsť zaujímavý oznam, že na súde bolo súdených 80 rebelov, z ktorých 44 bolo odsúdených na trest smrti, a odsúdených bolo aj päť civilistov.³³ Zo záznamu nie je isté, či civilisti boli odsúdení na trest smrti. Ak áno, popravení mohli byť na inom mieste, nie na Stanovljanskom poli. Tieto civilné osoby by si príbuzní pochovali určite na miestnom mestskom cintoríne. Je možné, keďže boli súdení spolu so vzbúrencami, že sa previnili skrývaním alebo pomáhaním vzbúreným vojakom. V tejto súvislosti existuje svedectvo, ktoré popisuje Marián Hronský: *Vtedy 13-ročný Vokajlo Milenkovič si pamätá na niekoľko takýchto slovenských vojakov, ktorí chodili k nim do domu kupovať mlieko: Moji rodičia mali šesť detí a bývali sme neďaleko kasárni. Chodievalo k nám zo 10 Slovákov vypiť si mlieka, lebo otec mal dve kravy. Dosť dobre sme im rozumeli a pamätám sa na to, že oni boli ku nám zvlášť úctiví. Nikdy neprišli s prázdnyimi rukami a vždy nám deťom niečo doniesli. V tej noci, keď vypukla vzbura, nad ránom sa ukrývali v našom dome. O niečo neskôr odišli a už nikdy viac sme sa nič nedozvedeli o ich osude ...*³⁴ Keďže evidencia mužstva bola zničená presný počet utečencov sa nikdy nepodarilo zistiť. Podľa previerky stavu mužstva vykonanej tri dni po vzbure chýbalo viac než 50 vojakov. Niektorí z nich sa vzbury nezúčastnili, jednoducho len ušli. Prenasledovanie dezertérov trvalo niekoľko týždňov, takže určite dochádzalo k ďalším súdnym procesom. O ukrývaní sa vzbúrencov u srbského obyvateľstva svedčí aj výpoveď Mončila Jankoviča, ktorý býval neďaleko kasárni náhradného práporu. Aj v jeho dome sa po vzbure ukrývalo niekoľko vzbúrencov Slovákov a on ich odviedol do slavonských lesov, kde sa ukrývali až do konca vojny. Po vojne ho vraj ešte navštívili. Podľa týchto svedectiev je naozaj možné, že niekoľko srbských civilných osôb bolo súdených spolu so vzbúrencami v jeden deň a možno aj neskôr. Bolo by zaujímavé zistiť, koľkých zbehov z náhradného práporu represívne jednotky neskôr zastrelili, popravili, či uväznili. Stotník Július Spira³⁵ vo

³² Tamže, s. 131.

³³ https://sr.wikipedia.org/sr-el/%D0%A1%D0%BF%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD-%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%BA_%D0%9A%D1%80%D0%B0%D0%B3%D1%83%D1%98%D0%B5%D0%B2%D0%B0%D1%87%D0%BA%D0%B8_%D0%BE%D0%BA%D1%82%D0%BE%D0%B1%D0%B0%D1%80

³⁴ HRONSKÝ, Marián.: *Vzbura slovenských vojakov v Kragujevci*, 2. doplnené vydanie, Martin, 1988, s. 108.

³⁵ Július Spira sa narodil 24. 1. 1882 v Rajci. In: CHORVÁT, Peter – ZAŤKOVÁ, Jana – ČAPLOVIČ, Miloslav, eds.: *Pramene k vojenským dejinám Slovenska IV/1. Rakúsko-uhorská armáda – Slováci – Slovensko v období prvej svetovej vojny 1914 – 1918*. Bratislava: Vojenský historický ústav, 2016, s. 339.

výpovedi pri protokolárnom výsluchu³⁶ uviedol, ako mu službukonajúci desiatnik oznámil, že v kasárňach vypukla revolúcia a mužstvo v počte asi 1200 strieľa. Po potlačení vzbury za pomoci dôstojníkov jeho stotiny skontroloval pušky 700 mužov a zistil, že zo všetkých sa strieľalo. Vo výpovedi tiež uviedol, že k poprave bolo odsúdených 42 vojakov a tá sa vraj konala 6. 6. 1918. Takže opäť nesprávny počet popravených aj dátum popravy.³⁷ Stotník Spira bol z dočasnej väzby prepustený na slobodu,³⁸ keďže len konal svoju povinnosť a na ničom inom účasť nemal. Spira bol jedným z dôstojníkov, ktorí proti vzbúreným vojakom nezakročili. Určite len preto lebo sa mu nenaskytla vhodná príležitosť. Toto jeho tvrdenie mu síce pri výsluchu prešlo, ale existujú svedectvá, ktoré potvrdzujú jeho účasť na potlačení vzbury. V čase vzbury sa jedna skupina povstalcov chcela dostať do hotela, kde bola oficierska zábava. Oficiarov chceli pobiť. Akýsi čatár ich stihol varovať a oficiari stihli ujsť a ukryť sa. Jedine Spira a major Stuchlý vraj išli hneď do arzenálu, zobrali guľomet a poníže kasárni v kukuričnom poli ho postavili k streľbe. Potom začali na vzbúrencov páliť.³⁹ Okrem toho v rozsudku stanného vojenského súdu nad vzbúrenými vojakmi sú zaznamenané prísažné svedecké výpovede stotníka Spiru v prípade vojakov 5. Smrtníka, 6. Riljaka, 8. Ráca a 17. Šelingu alebo 18. Žoviaka.⁴⁰ Mali byť odsúdení len tí vzbúrenci, ktorým bolo páchatelstvo dokázané aspoň dvomi ľuďmi. Ak boli Spira a ďalší 27 dôstojníci z náhradného práporu potrestaní 4 týždňami *profosního* väzenia za neúčasť na potlačení vzbury,⁴¹ spochybňuje to svedectvo Mikuláša Uhlárika,⁴² že Spira a Stuchlý pálili na vzbúrencov z guľometu. Ak Spira nebol pri potlačení vzbury, nemohol byť ani svedkom účasti jednotlivých vojakov na vzbure. Nemohol pred súdom svedčiť v prípade štyroch obvinených v ich neprospech, ale zjavne sa tak stalo. Aj to, že sa nenávidený dôstojník nepodielal na samotnej poprave, bude asi pravda, ale ako dôstojník bol voči vojakom, ktorým velil, neľudský až brutálny, šikanoval ich.⁴³ Je

³⁶ Realizovaný československými vojenskými justičnými orgánmi (Dr. Bedřich Schreiber) v Žiline 29. 12. 1918. In: CHORVÁT, Peter – ZAŤKOVÁ, Jana – ČAPLOVIČ, Miloslav, eds.: *Pramene k vojenským dejinám Slovenska IV/1. Rakúsko-uhorská armáda – Slováci – Slovensko v období prvej svetovej vojny 1914 – 1918*. Bratislava: Vojenský historický ústav, 2016, s. 339.

³⁷ Tamže, s. 339 – 342. Spira zrejme omylom spomína dátum inej popravy zaznamenatej v Denníku poddôstojníka pešieho pluku 71 Ondreja Porubského. 6. júna boli obesené dve ženy-komitáčky a päť civilných osôb. In: CHORVÁT, Peter – ZAŤKOVÁ, Jana – ČAPLOVIČ, Miloslav, eds.: *Pramene k vojenským dejinám Slovenska IV/1. Rakúsko-uhorská armáda – Slováci – Slovensko v období prvej svetovej vojny 1914 – 1918*. Bratislava: Vojenský historický ústav, 2016, s. 156 – 159.

³⁸ Odloženie trestného oznámenia podľa § 138 VTP (Vojenský trestný poriadok) na návrh justičného referenta pplk. Strouhala. Tamže, s. 339.

³⁹ FERKO, Vladimír.: *Martin na čiernom koni*, príbeh: *Smrť Pavla Kubicu*, Martin 1992, s. 28, svedectvo Mikuláša Uhlárika.

⁴⁰ HRONSKÝ, Marián.: *Vzbura slovenských vojakov v Kragujevci*, 2. doplnené vydanie, Martin, 1988, s. 174, (prípady 17. Žoviak a 18. Šeling) a s. 177 (prípady 17. Šeling a 18. Žoviak) je poradie oboch obžalovaných navzájom zamenené. Spira svedčil v prípade Žoviaka, keďže Šelinga degradoval dôstojníkov a boli uňho nájdené corpus delikti – dôstojnícke hviezdičky. V jeho prípade svedčil nadporučík Ehn. Tamže, s. 180.

⁴¹ CHORVÁT, Peter – ZAŤKOVÁ, Jana – ČAPLOVIČ, Miloslav, eds.: *Pramene k vojenským dejinám Slovenska IV/1. Rakúsko-uhorská armáda – Slováci – Slovensko v období prvej svetovej vojny 1914 – 1918*. Bratislava: Vojenský historický ústav, 2016, s. 341 – 342. Potrestaní boli 28 dôstojníci z náhradného práporu, Hronský uvádza 26 dôstojníkov a 30 dní domáceho väzenia, no výkon trestu bol odložený až do konca vojny. In: HRONSKÝ, Marián.: *Vzbura slovenských vojakov v Kragujevci*, 2. doplnené vydanie, Martin, 1988, s. 122.

⁴² Zrejme ide o Mikuláša Uhlárika, *29. 11. 1892 v obci Šuja č. 29, 10. 11. 1919 sa zosobášil s Máriou Hollou. Ďalší dvaja toho mena, ktorí sa narodili tiež v Šuji (2. 12. 1891 a 3. 12. 1891) zomreli ešte ako malé deti.

⁴³ Spiru krátko po vojne 20. 12. 1918 v hoteli v Spišskej Belej jeden bývalý pešiak inzultoval a spolu s ďalším pešiakom ho zatkli a zaviedli k npor. Ochotovi.

preto možné pochybovať, či sa pri vyšetrovaní účasti na vzbure a aj pri kontrole zbraní zachoval spravodlivo a počty tých pušiek, z ktorých sa strieľalo z pomsty nenavýšil. O dôstojníkoch náhradného práporu, v ktorom vypukla vzbura sa tvrdilo, že aj keď si potrpeli na tvrdom zaobchádzaní z podriadenými, sami nikdy neboli na fronte. V niektorých prípadoch to určite bude pravda. Ale Erwín Deutsch, dôstojník ťažko zranený počas vzbury má záznam z roku 1915 o zranení a to isté platí o Spirovi. Július Spira bol zranený dokonca dvakrát. **Správy o ranených a chorých vydané 19. 6. 1915, výt. 421, str. 6 – Spira Julius, Oblt. i. d. Res., IR. Nr. 71, Röjecz, 1882, Schuß i. d. Unterschenkel u. krank** (strelený do predkolenia a chorý), *FilSpit. d. GarnSpit. Nr. 27 in Baden, Gold. Kreuz, Valeriestraße*⁴⁴ popisujú aj charakter zranenia. Prvé zranenie: **Zoznam strát vydaný 28. 10. 1914, výt. 38, str. 5** a druhé zranenie: **Zoznam strát vydaný 17. 7. 1915, výt. 213, str. 5**, tu uvedený rok narodenia 1882, bydlisko Rajec. Na konci záznamu je (*Zweite Verw.*) čiže druhé zranenie.

V Rozkaze veliteľstva náhradného práporu 71. IR dislokovaného v Kragujevci zo dňa 14. júna 1918 sa spomína: *Všetky pododdíly musia do zajtra (t. j. 15. júna 1918), 9. h[od.] dopol. [udnia], tunajšiemu úradu nahlásiť, či sa v ich stave nenachádzal pešiak gróf Feleky Gyula, ktorý bol počas vzbury smrteľne zranený. Okrem toho každý, kto by vedel túto vec objasniť, nech to nahlási tunajšiemu úradu. 1. náhradná stotina, do ktorej stavu pravdepodobne príslušná osoba patrila, musí záležitosť obzvlášť dôkladne prešetriť.*⁴⁵ Ak bol pešiak gróf Feleky Gyula príslušníkom 1. náhradnej stotiny, náhradného práporu 71. IR a bol smrteľne zranený, potom by to bola 52. obeť Kragujevskej vzbury. Je zatiaľ nejasné, za akých okolností zomrel. Vzhľadom na jeho pôvod sa dá pochybovať, že by patril medzi vzbúrencov.

Jedna z príčin vzbury?

Čo sa týka príčiny vzbury, vo viacerých článkoch sa spomína a odznelo to aj vo filme, že príslušníci 71. IR mali dovolenku po navrátení zo zajatia o niekoľko týždňov kratšiu, než iné jednotky napr. 15. HIR alebo 7. DR. Dĺžka vojenskej dovolenky a jej pridelenie v čase vojny 1914 – 1918 mi nie je známa. Nezdá sa mi, že by ju mali v 71. IR krátenú len pre to, že by išlo o pluk doplňovaný zo slovenských žúp (aj keď ktovie?).⁴⁶

Trenčiansky 15. HIR (označovaný aj *15. k. u. LIR* čiže *Landwehr Infanterie Regiment*, honvédi, vlastibrana, niekde i zemebrana) mal štáb pluku aj všetky tri prápory v Trenčíne. Bol doplňovaný z rovnakých žúp ako 71. IR a tiež mal vysoký počet slovenských vojakov. Tak isto takmer zabudnutý 15. k. u. LstIR (*15. k. u. Landsturm Infanterie Regiment, nepfêlkelô gyalogezred*, čiže domobranecký pluk) skutočná domobrana, ktorú si často mýlia z vlastibranou, pochádzal z Trenčína a bol doplňovaný z rovnakých žúp ako spomínané pluky

⁴⁴ Ďalšie záznamy potvrdzujúce Spirovo zranenie: *Deutsche Zeitung Bohemia*, ročník 1915, výt. 25. 7. 1915, str. 28, *Reichenberger Zeitung*, ročník: 1914, výt. 30.10.1914, str. 2, *Bohemia*, ročník: 1914, výt. 31. 10. 1914, str. 9, *Lidové noviny*, ročník: 1914, výt. 2. 11. 1914, str. 3.

⁴⁵ CHORVÁT, Peter – ZAŤKOVÁ, Jana – ČAPLOVIČ, Miloslav, eds.: *Pramene k vojenským dejinám Slovenska IV/1. Rakúsko-uhorská armáda – Slováci – Slovensko v období prvej svetovej vojny 1914 – 1918*. Bratislava: Vojenský historický ústav, 2016, s. 334.

⁴⁶ Počas vyšetrovania vzbury prišiel rozkaz, že *Heimkehrerom* – navrátilcom sa má dať len mesiac dovolenka a potom majú ísť hneď na front. Tamže, s. 342.

71. IR a 15. HIR. Tieto dva „maďarské“ pluky 15. HIR a 15. *nepfélkelő gyalogezred* boli doplňované z Oravskej, Trenčianskej, Turčianskej župy, ako aj so siedmich okresov Nitrianskej župy (myjavského, topoľčianskeho, žabokrekského, prievadzského, skalického, seneckého a novomestského). Teda aj vlastibrana a domobrana museli mať vysoký počet slovenských vojakov. Percentuálny podiel sa samozrejme mohol u honvédov, domobrancov a aj u plukov spoločnej armády každú chvíľu meniť. Poukazovalo sa na to, že honvédi, ako maďarský pluk majú dlhšiu dovolenku než v 71. IR. Áno, bol to maďarský alebo presnejšie a správne uhorský pluk, boli to honvédi, ale prakticky to isté, či podobné etnické zloženie. Mimochodom v Maďarsku v Budapešti sa nachádzajú pamätné tabule honvédskeho plukov, aj tých, ktoré pochádzajú z územia Slovenska. Aj pamätná tabuľa venovaná bojovej ceste 15. HIR a 15. *nepfélkelő gyalogezred*.⁴⁷ Je niekde podobná tabuľa v Trenčíne alebo v inom slovenskom meste, kde mali honvédi veliteľstvá? Možno je trochu otázne, či by sme si mali pripomínať bojovú cestu plukov pochádzajúcich zo Slovenska a či by sme na to mali byť hrdí. Slováci po vojne netúžili, ale vytrpeli si svoje, a nie vlastnou vinou. Tak či onak, dnes je to súčasťou našej vojenskej histórie. Mnohí z týchto honvédov boli vlastne naši vlastní predkovia alebo susedia, známi a priatelia našich prarodičov. Okrem spomínaných plukov nezanedbateľný počet Slovákov (40 % a viac) slúžil aj u 12. IR, 25. IR, 26. IR, 66. IR, 67. IR, 72. IR spoločnej armády, u niektorých honvédskeho plukov 11. HIR, 13. HIR, 14. HIR, 16. HIR (podobne aj u ich bratských domobraneckých plukoch – *nepfélkelő gyalogezred*) a aj u niektorých práporov poľných strelcov 19. FJB, 29. FJB a 32. FJB.⁴⁸ Nie je to nič nové, ale vtedajšie vzbury mali viacero dôvodov. Nevyhovujúca strava, surové zaobchádzanie z vojakmi, bezduchý dril, nedostatočné ošatenie, nevyplatený žold po dobu zajatia, materiálna bieda a hlad v zázemí, nefungujúci prídelový systém a samozrejme odpor k vojne. Čím dlhšie zostávali vojaci na dovolenke, tým sa viac z nich rozhodlo dezertovať, nenastúpiť k náhradným práporom. Snažili sa všemožne vyhnúť ďalšiemu odchodu na front. Posledná ofenzíva na Piave začala 15. júna 1918, len týždeň po poprave. Každá vzbury mala viacero príčin a v každej prevažovali niektoré z príčin. Tá najväčšia a najdôležitejšia z príčin bola nechut' ďalej bojovať v nezmyselnej vojne, ktorú nikto z nich, obyčajných vojakov ani nechcel.

Obete vzbury

Takmer všetci popravení majú podľa Knihy zomrelých rovnaký zápis:

v stĺpci 2: *Tag, Monat und Jahr, dann Ort, Bezirk und Land des Sterbens* (Deň, mesiac a rok, potom miesto, okres a krajina úmrtia): *1918 am 8. Juni, Elementarschiessplatze zu Kragujevac gleichen Kreises in Serbien* (1918 dňa 8. júna, základná strelnica v Kragujevci, rovnaký okres v Srbsku).

⁴⁷ https://commons.wikimedia.org/wiki/File:N%C3%A9pfelkel%C5%91_gyalogezred.JPG

⁴⁸ Kolektív autorov: Vojenské dejiny Československa, diel II. (1526 – 1918), vydanie I., Praha 1986, s. 457 – 459.

v stĺpci 13: *Krankheit oder Todesart , laut Beschau, oder Kopfzettel, oder Totenschein* (Choroba alebo druh úmrtia podľa obhliadky, alebo hlavičkovej etikety, alebo úmrtného listu): *Wegen Meuterei standrechtlich zum Tode durch Erschiessen verurteilt. Todesstrafe vollzogen laut Ex-offo Sterberegisterauszug* (z dôvodu vzbury podľa stanného práva odsúdený na smrť zastrelením, podľa úmrtného registra bol trest smrti vykonaný),

v stĺpci 14: *Wann und wohin begraben worden* (Kedy a kde bol pochovaný): *1918 am 8. Juni nächst dem Elementarschiessplatze zu Kragujevac im gemeinsamen Grabe* (1918 8. júna vedľa základnej strelnice v Kragujevci, v spoločnom hrobe)

Zabití a zranení vojaci, ktorí neskôr zomreli v nemocnici a niektorí popravení vojaci, majú rôzne záznamy v stĺpci 16, značne opravované, dopisované a zle čitateľné: *Nr. und Folio des auswärtigen Protokolls* (Číslo a folio externého protokolu):

1. *Ex-offo Sterberegister pro Juni 1918 Fol. ... der Mil. Seelsorge des K. u. K. Kreiskommando Kragujevac* (Vyňaté z knihy úmrtí pre jún 1918, fol. ... Vojenskej duchovnej správy K. u. K. Okresné veliteľstvo Kragujevac).

2. *Sterberegister des Kreiskommando Kragujevac des Ersatz Baon des Inf Reg N-71 pro Monat Juni 1918 fol. ...* (Kniha zomrelých Okresného veliteľstva Kragujevac, náhradného práporu 71. IR za mesiac jún 1918, fol. ...)

3. *Matrik des Reservespital Kragujevac für den Monat Juni 1918 fol. ...* (Matrika záložnej nemocnice v Kragujevci za mesiac jún 1918 fol. ....)

v stĺpci 17: *Anmerkung: Wurde mit Urteil K 403/18/53 von 1918 wegen Verbrechens der Empörung nach §. 167. M. St. G.⁴⁹ gem §. 404. M. St. P. O. vom Mil. Gericht des K. u. K. Kreiskommando in Kragujevac als Standgericht zum Tode durch Erschiessen verurteilt. Den Tod konstatiert die ärztliche Kommission* (Rozsudkom K 403/18/53 z roku 1918 podľa § 167 Vojenského trestného poriadku a § 404. M. St. P. O. Vojenského súdu K. u. K. Okresného veliteľstva v Kragujevci bol odsúdený za trestný čin vzbury na trest smrti zastrelením. Lekárska komisia skonštatovala smrť).

Ján Domanický

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 157 – Johann Domaniczky, *1896, Nagycserna (Veľká Čierna), rím.-kat., slobodný, roľník, pešiak domobranec, 71. IR, 1. náhradná stotina, zomrel: 8. 6. 1918 im K. u. K. Reservespital zu Kragujevac gleichen Kreises in Serbien, príčina smrti: *Bauchfellentzündung Leber und Nierenschuss gelegentlich der Meuterei in der Nacht vom 2-3 Juni* (zápal pobrušnice po priestrele pľúc a obličiek počas vzbury v noci z 2. na 3. júna), pochovaný: 10. 6. 1918, auf dem Militärfriedhof zu Kragujevac. V stĺpci 16: *Matrik des Reservespital Kragujevac pro Monat Juni 1918 fol. 1*

---

⁴⁹ MStG – Militärstrafgesetz (Vojenský trestný poriadok).

Ján, *11. 7. 1896, otec Cyril Domanický, matka Magda Harant, súrodenci: Tomáš, Karol a Františka. Bratranec Jána Domanického tiež menom Ján Domanický *1. 6. 1882 z tej istej obce bojoval vo vojne, bol zranený, ale prežil. Zomrel 22. 6. 1942. Brat druhého Jána – Valentín, *12. 2. 1890 zomrel v nemocnici v Opave (Troppau). Bojoval v 5. Schwere Haubitze Division – 5. oddiel ťažkých húfníc. Vo vojne bojovalo a aj zomrelo viacero Domanických z Veľkej Čiernej.⁵⁰

Ján Domanický zomrel v K. u. K. Reservespital podobne ako viacerí vojaci zranení počas vzbury. Počas okupácie mesta bola záložná nemocnica umiestnená v budove prvého kragujevského gymnázia. Vtedy aj dnes sa gymnázium nachádzalo na ulici Daničićeve.

Pavel Kozlar

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 139 – Paul Kozlár, *1895, *Tüskeszer* (Trnje časť obce Črenšovci), rím.-kat., slobodný, roľník, pešiak domobranec, 71. IR, 1. náhradná stotina, zomrel: 3. 6. 1918 *in der Infanteriekaserne zu Kragujevac gleichen Kreises in Serbien*, príčina smrti: *Brustschuss gefallen in folge Fluchtversuche gelegentlich der Meuterei* (priestrel hrude, padol pri pokuse o útek po vzbure), pochovaný: 4. 6. 1918, *auf dem Militärfriedhof zu Kragujevac*. V stĺpci 16: *Ex-offo Sterberegister pro Juni 1918 Fol. 12 der Mil. Seelsorge des K. u. K. Kreiskommando Kragujevac*. Svedok úmrtia Pavla Kozlara: Dr. Armin Wilhelm O. A.

Jakub Kriváček-Sňahničan

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 156 – Jakob Krivacsek-Snahnicsan, *1900, *Radola* (Radoľa), rím.-kat., slobodný, roľník, pešiak domobranec, 71. IR, 2. náhradná stotina, zomrel: 20. 8. 1918 *im K. u. K. Reservespital zu Kragujevac gleichen Kreises in Serbien*, príčina smrti: *Entkräftung nach Schussverletzung gelegentlich der Meuterei am 2. Juli 1918* (vyčerpanie po strelnom poranení utrpenom počas vzbury), pochovaný: 21. 8. 1918, *auf dem Militärfriedhof zu Kragujevac*. V stĺpci 16: *Sterberegister des K. u. K. Reservespital Kragujevac für den Monat August 1918 fol. 1.*

Juraj Olešnaník-Kukolančár

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 139 – Georg Olesnanik-Kukolancsar, *1886, *Trencsénrákó* (Raková), rím.-kat., ženatý, roľník, pešiak domobranec, 1. náhradná stotina, zomrel: 2. 6. 1918 *in dem Rasenplatz vor der serbischen Infanterie Kaserne zu Kragujevac gleichen Kreises in Serbien*, príčina smrti: *Bauchschuss gefallen gelegentlich der Meuterei* (priestrel brucha, padol počas vzbury), pochovaný: 4. 6. 1918 *zu Kragujevac gleichen Kreises in Serbien*. V stĺpci 16: *Ex-offo Sterberegister pro Juni 1918 Fol. 13 der Mil. Seelsorge des K. u. K. Kreiskommando Kragujevac*.

---

⁵⁰ DOMANICKÝ, Ľudovít.: prasynovec Jána Domanického, rodinné a matričné dokumenty.

Juraj, *4. 5. 1886, Raková č. 269, otec Jozef Olesnanik, matka Anna Smreček, poznámka: †1918.jún.2. in *Kragujevac*⁵¹. Juraj mal viac súrodencov. Ján *21. 6. 1870, otec má priezvisko zapísané vo forme Olesnyanik (Olešňaník), Katarína *4. 12. 1878, otec má priezvisko Olesnan, Mária *25. 4. 1889, Sofia *11. 6. 1882, priezvisko otca tiež Olesnan a Matej *29. 3. 1892, priezvisko otca Olesnan-Kukolančar, všetci bydlisko Raková č. 269.

Juraj Rýdzi

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 140 – Georg Rízy, *1881, Nemesvárálja (Zemianske Podhradie), ev. a. v., ženatý, roľník, záložný desiatnik, 71. IR, 2. pochodová stotina, zomrel: 2. 6. 1918 *vor der serbischen Infanterie Kaserne zu Kragujevac gleichen Kreises in Serbien*, príčina smrti: *Kopfschuss gelegentlich der Meuterei* (priestrel hlavy počas vzbury), pochovaný: 4. 6. 1918 *auf dem Militärfriedhof zu Kragujevac*. V stĺpci 16: *Ex-offo Sterberegister pro Juni 1918 Fol. 12 des K. u. K. Kreiskommando Seelsorge in Kragujevac*. Len Juraj Rýdzi má v týchto záznamoch poddôstojnícku hodnosť, ostatní poddôstojníci ako odsúdení účastníci vzbury boli zdegradovaní.

Juro, *21. 9. 1881, Zemianske Podhradie č. 18, otec Štefan, matka Katarína Kozic, poznámka: *Dľa úmrtného oznámenia zemsk. voj. vel. v Prahe, padol na cvičišti v Kragujevaci dňa 2. 6. 1918*⁵². Juraj mal starších bratov: prvorodený Štefan *8. 12. 1869 a brat Ján *27. 1. 1873, obaja v dome č. 29, Ján zomrel 13. 1. 1951, vo všetkých prípadoch mal otec priezvisko zapísané vo forme Ryzí.

Pavol Sýkora

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 159 – Paul Szikora, *1893, Szaniszlófalva (Staškov), rím.-kat., slobodný, roľník, pešiak domobranec, 71. IR, 1. náhradná stotina, zomrel: 3. 6. 1918 *im K. u. K. Reservespital zu Kragujevac gleichen Kreises in Serbien*, príčina smrti: *Bauchschuss gelegentlich der Meuterei 2 – 3 Juni, Nacht 1918* (priestrel brucha počas vzbury v noci z 2. 6. – 3. 6. 1918), pochovaný: 4. 6. 1918, *auf dem Militärfriedhof zu Kragujevac*. V stĺpci 16: *Matrik des Reservespital Kragujevac für den Monat Juni 1918 fol. 1*

Ján Štrbka

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VII., fol. 1 – Johann Strbka, *1886, Jaszenova (Jasenová) *Komitat Árva*, rím.-kat., slobodný, roľník, pešiak domobranec, 71. IR, 2. náhradná stotina, zomrel: 5. 6. 1918, *im K. u. K. Reservespital zu Kragujevac gleichen Kreises in Serbien*, príčina smrti: *Herzschwäche Lungenschuss gelegentlich der Meuterei 2-3 Juni, Nacht 1918* (slabosť srdca, strelený do pľúc počas vzbury v noci 2. 6. – 3. 6. 1918), pochovaný: 7. 6. 1918, *auf dem Militärfriedhof zu Kragujevac*. V stĺpci 16: *Matrik des Reservespital Kragujevac pro Monat Juni 1918 fol. 1*

⁵¹ <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33S7-9RQV-9QQQ?i=427&cc=1554443>

⁵² <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:939N-Z43Q-2L?i=199&cc=1554443>

Zoznam strát vydaný 30. 8. 1918, výt. 693, str. 44. – Štrbka Johann, Infst., IR. Nr. 71., Ungarn, Árva, Jaszenicza, 1886, gestorben 5. 6. 1918.

V prvom prípade je bydlisko *Jaszenova, Komitat Árva* a v druhom *Árva, Jaszenicza*. Jaszenova sa kedysi volala obec Jasenovo v okrese Turčianske Teplice a Jasenica je aj obec v okrese Považská Bystrica. V tomto prípade vidieť možnosť zámeny bydliska u podobných názvov obcí z rôzneho obdobia v rôznych zdrojoch. Oravská Jasenica sa v istom období nazývala tiež len Jaszenicza. Ján Štrbka pochádzal z Oravskej Jasenice, priezvisko sa aj dnes vyskytuje v tejto obci.

Ján, *10. 12. 1886, Jaszenicza č. 87, otec Matej, matka Mária Kubizna⁵³, má záznam na tej istej strane ako Karol Miklušičák o šesť riadkov nižšie. Mohol by to byť náš Štrbka, lebo druhý Ján Štrbka *7. 6. 1886 v Námestove zomrel až v roku 1955.

Ondrej Baláž

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 145 – Andreas Balázs, *1876, Hámos (Považský Chlmec časť mesta Žilina), rím.-kat., ženatý, pešiak domobranec, 71. IR, 4. náhradná stotina. V stĺpci 16: *Ex-offo Sterberegister pro Juni 1918 Fol. 7 der Mil. Seelsorge des K. u. K. Kreiskommando Kragujevac.*

Ondrej Baláž, otec 4 detí⁵⁴

Štefan Bednárík

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 147 – Eustach Bednarik, *1890, Alsóstepanó (Dolný Štefanov), rím.-kat., slobodný, roľník, náhradný záložník, 71. IR, 8. poľná stotina. V stĺpci 16: *Ex-offo Sterberegister pro Juni 1918 Fol. 10 der Mil. Seelsorge des K. u. K. Kreiskommando Kragujevac.*

Štefan Bednárík, narodený v Beckove, príslušný do Ladiec⁵⁵

Eustachius, *18.9.1890, matka Mária Bednárík, Beckov č. 20, poznámka: „*Mater originae Ladce (Lédec)*“ (matka pochádza z Ladiec)⁵⁶. Narodil sa teda v Beckove slobodnej matke, ktorá tam zrejme slúžila. V Knihe zomrelých 71. IR, zv. VI., fol. 147 bol pôvodný záznam Štefan Bednarčík, 1890, Dolný Štefanov. Neskôr bol ceruzkou dopísaný Horný Štefanov a Trstená. Priezvisko bolo opravené na Bednárík, a neskôr iným atramentom krstné meno na Eustach. K menu sa viaže zdroj opravy: *auf Grund des abschr. (abschreiben?)*

⁵³ <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33S7-9RQV-9Y2C?i=682&cc=1554443>

⁵⁴ HRONSKÝ, Marián.: *Vzbura slovenských vojakov v Kragujevci*, 2. doplnené vydanie, Martin, 1988, s. 173.

⁵⁵ Tamže, s. 175 – 176.

⁵⁶ <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:9Q97-Y392-M16?i=92&cc=1554443>

Grundbuchblattes Nr. 906/1912. corrig. V prílohe k dokumentu o zastavení podpôr pre príbuzných po popravených zo 6. 7. 1918 je meno Štefan Bednárík (*Bednarik István*), Ladce. Pri popravenom Štefanovi Bednáríkovi sa objavili viaceré nezrovnalosti. Zdá sa, keďže prebiehalo tajné vyšetrovanie hmotných pomerov pozostalých po popravenom, že úradom ešte v r. 1924 nebolo známe, či bol popravený:

1. Eustachius Bednárík, narodený 18. 9. 1890 v Beckove slobodnej matke Márii Bednáríkovej pochádzajúcej z Ladiec. V Beckove má pamätnú tabuľu.
2. Štefan Bednárík, narodený 1. 6. 1890 v Ladcoch slobodnej matke Alžbete Bednáríkovej.
3. Štefan Bednarčík, narodený r. 1890 v Dolnom Štefanove, rodičom Antonovi a matke Alžbete Katričákovej.
4. možno aj iný vojak z menom Štefan či Eustach a priezviskom Bednárík alebo Bednarčík.

Na stránke obce Štefanov nad Oravou sú o Štefanovi Bednarčíkovi a zároveň o Eustachovi Bednáríkovi protichodné údaje. Raz sa o nich píše ako o popravených, prípadne, že neprežili vojnu. Inokedy o niekoľko riadkov ďalej ako o tých, ktorí prežili. Raz ide o Bednarčíka a inokedy o Bednáríka.⁵⁷ Istý Štefan Bednarčík bol naozaj v ruskom zajatí (**Zoznam strát vydaný 26. 1. 1916, výt. 365, str. 9** – *Bednarcsik Stefan, ErsRes., IR. Nr. 71, 8. Komp., Árva, Alsóstepanó, 1890, kriegsgef. Rußland.*). Ako navrátiliec mohol byť medzi vzbúrencami a ak prežil, mohol byť nasadený do bojov na talianskom fronte. Po vojne mohol žiť v Ústí na Žabinci alebo v niektorej okolitej obci, či inde. V Trstenej na cintoríne v Ústí je pochovaný Štefan Bednarčík narodený 1880 (zistené z www.cintoriny.sk), ktorý zomrel 1931. V skutočnosti sa narodil 1890 (pozri www.rodokmen.com). Popravený mal pochádzať z Dolného Štefanova, mal mať tri sestry, dve vydaté. Podľa všetkého ide o Bednarčíka z Lavkova. Ak mal mať popravený tri sestry, tak by zrejme nešlo o Bednáríka narodeného v Beckove (i keď aj slobodná matka sa mohla neskôr vydať a mohla mať ešte tri dcéry). Celý problém možno ešte viac komplikuje fakt, že obecná kronika Beckova neobsahuje stránky z rokov 1900 – 1943. V časti popisujúcej históriu prvej svetovej vojny mohla byť zmienka o popravenom Bednáríkovi. Niektoré stránky vyrezal. Potvrdila to Mgr. Dana Badžgoňová z OcÚ v Beckove.

Adam Bičánek

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 140 – Adam Bicsanek, *1895, Berekfalva (Olešná), rím.-kat., slobodný, roľník, pešiak domobranec, 71. IR, 1. náhradná stotina. V stĺpci 16: *Ex-offo Sterberegister pro Juni 1918 Folio 1 der Mil. Seelsorge des K. u. K. Kreiskommando Kragujevac.*

Adam Bičánek, ženatý⁵⁸

⁵⁷ http://www.stefanovnadoravou.sk/stefanov-nad-oravou-20-storocie-clanok/mid/329976/html#m_329976

⁵⁸ HRONSKÝ, Marián.: *Vzbura slovenských vojakov v Kragujevci*, 2. doplnené vydanie, Martin, 1988, s. 175.

Ondrej Brveník

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 146 – Andreas Brvenik, *1891, Kralovan (Kraľovany), ev. a. v., slobodný, roľník, pešiak náhradný záložník, 71. IR, 6. poľná stotina. V stĺpci 16: *Ex-offo Sterberegister pro Juni 1918 Fol. 3 der Mil. Seelsorge des K. u. K. Kreiskommando Kragujevac.*

Ondrej, *2. 5. 1891, Kraľovany, pokrstený až 10. 5. 1891, značné opravy sú pri mene otca – Jozef (~~Riečka~~) pastier z Kraľovian, nad (~~Riečka~~) je dopísané Brveník Počal (~~Riečka~~ zvaný), matka Mária Rento zo Šútova, poznámka: *konf.* (konfirmovaný) 10. 4. 1904, *Dľa udania Min. Nar. Obr. č. j. 448645/22/36b bol zastrelený dne 8. června 1918 v Kragujevaci v Srbsku*⁵⁹. Deň narodenia je opravený, pôvodne bol zapísaný deň 25., ale zrejme išlo len o chybné zapísané 2. 5. a to bolo opravené na 2. máj, z nejakého dôvodu boli obaja krstní rodičia zastúpení inými osobami.

Martin Cingel-Martinčo

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 148 – Martin Czingel-Martincsó, *1892, Terhely (Terchová), rím.-kat., slobodný, roľník, pešiak, 71. IR, 11. poľná stotina. V stĺpci 16: *Ex-offo Sterberegister pro Juni 1918 Fol. 10 der Mil. Seelsorge des K. u. K. Kreiskommando Kragujevac.*

Martin, *16. 11. 1892, Terchová č. 37, otec Michal Cingel Martinčo, matka Magdaléna Cingel. Poznámka: † *In bello ob crimen patratum per cooperationem inter ressurectos contra propriana superio ritatum vocisus 8. Julii 1918* (Zabitý pri vzbuře proti nadriadeným 8. júla 1918)⁶⁰. Omylom namiesto mesiaca jún je zapísaný júl, podobne ako u Jakuba Kriváčka.

Vincent Čimbora

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 154 – Vinzenz Csimbora, *1895, Karásznó (Krásno nad Kysucou), rím.-kat., slobodný, roľník, pešiak domobranec, 71. IR, 1. náhradná stotina. V stĺpci 16: *Sterberegister des Kreiskommando Kragujevac des Ersatz Baon des Inf Reg N-71 pro Monat Juni 1918 fol. 11.*

Jozef Čuraj

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 148 – Josef Csuraj, *1888, Nagydivény (Divina) Komitat Trencsén, rím.-kat., ženatý, roľník, náhradný záložník, 71. IR, 2. náhradná stotina. V stĺpci 16: *Ex-offo Sterberegister pro Juni 1918 Fol. 11 der Mil. Seelsorge des K. u. K. Kreiskommando Kragujevac.*

⁵⁹ <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33S7-9RQ6-XPB>

⁶⁰ <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33S7-9RQJ-F3N?i=305&cc=1554443>

Zoznam strát vydaný 3. 2. 1916, výt. 370, str. 12. – Csuraj Josef, ErsRes., IR. Nr. 71, 2. ErsKomp., Ungarn, Trencsén, Nagydivény, 1888, kriegsgef., Buguruslan, Gouvernement Samara, Rußland.

Jozef Čuraj napísal tesne pred popravou z väzenia list na rozlúčku manželke Alžbete z obce Divina-Lúky, ktorá po vojne na to spomínala. Neskôr sa druhýkrát vydala, volala sa Kubalová.⁶¹ Lúky sú dnes miestnou časťou Diviny v okrese Žilina. Kedysi to bola samostatná obec. To tiež potvrdzuje, že Jozef nepochádzal z Divína v okrese Lučenec.

Adam Daniš

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 149 – Adam Danis, *1885, Kolarócz (Kolárovice), rím.-kat., ženatý, roľník, náhradný pešiak, 71. IR, 1. poľná stotina. V stĺpci 16: *Ex-offo Sterberegister pro Juni 1918 Fol. 3 der Mil. Seelsorge des K. u. K. Kreiskommando Kragujevac.*

*Adam Daniš, otec 1 dieťaťa, slobodník v zálohe*⁶²

Gregor Dvorský

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 149 – Gregor Dvorszky, *1888, Bánkaraszó (Krásna Ves), rím.-kat., ženatý, roľník, náhradný pešiak, 71. IR, 11. poľná stotina. V stĺpci 16: *Ex-offo Sterberegister pro Juni 1918 Fol. 7 der Mil. Seelsorge des K. u. K. Kreiskommando Kragujevac.*

Gregor Dvorský, otec 2 detí, slobodník v zálohe.⁶³ Archívne záznamy spomínajú len jedno Gregorovo dieťa, dcéru Jozefínu. Je možné, že matka mala druhé dieťa v manželstve s jeho bratom.

Gregor, *14. 11. 1888, Krásna Ves (Kraszna) č. 47, otec Štefan, matka Anna Kosziba, poznámka: *Matrimonium inivit cum Alžbeta Belan 1913. 3-februari* (manželstvo uzatvorené s Alžbetou Belan 3. 2. 1913)⁶⁴, Alžbeta *30. 6. 1894, Šípkov (Sipko) č. 41, otec Ondrej Belan, matka Anna Hlocký, poznámka: *I. Matrimonium inivit cum Gregorio Dvorszky 1913. 3-februarii* (manželstvo uzatvorené s Gregorom Dvorským 3. 2. 1913), druhý záznam o manželstve je: *II. Matrimonium inivit cum Elisabetha Dvorsky nata Belan 5.-aprilii 1919* (čiže po smrti Gregora uzavrela druhé manželstvo 5. 4. 1919, nie je jasné s kým, zapisovateľ zrejme omylom zapísal namiesto mena druhého manžela jej vlastné aj s jej rodným priezviskom). V poznámke je ešte záznam: *Mortua 25.-januarii 1931*. Gregorov prvý brat Štefan *6. 11. 1887 †13. 11. 1887, druhý brat Štefan *16. 5. 1899, poznámka: *Matrimonium inivit cum Zuzana Šillo 6. februarii 1924* (manželstvo uzatvorené so Zuzanou Šillo 6. 2.

⁶¹ HRONSKÝ, Marián.: *Vzbura slovenských vojakov v Kragujevci*, 2. doplnené vydanie, Martin, 1988, s. 143.

⁶² Tamže, s. 173.

⁶³ Tamže, s. 174.

⁶⁴ <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33S7-LBTC-TPS?i=121&cc=1554443>

1924). Ján *27. 9. 1885 †15. 1. 1887. Brat Jozef *2. 4. 1893, ten uzatvoril dve manželstvá. Pri prvom je omylom zaznamenané jeho vlastné meno ...,*cum Josepho Dvorsky*“... od 5. 5. 1919 a pri druhom manželka Anna Holotik rodená Bicsan od 18. 4. 1932.

V Archíve Topoľčany sa zachovalo viacero dokumentov týkajúcich sa príbuzných popravených vojakov pochádzajúcich z okolia Bánoviec nad Bebravou.

Okružný notariát v Slatine oznámil 23. septembra 1924 Okresnému úradu v Bánovciach list s predmetom: *Slávnosť vysvätenia pomníku Slovákom popraveným 8.VI.1918 v Kragujeváci*. V správe sa spomína, že vdova sa dozvedela z novín o slávnosti, prišla domov a bola ochotná ísť na slávnosť aj so svojou matkou a dcérou, avšak len v prípade poskytnutých cestovných nákladov. O rodine popraveného Jozefa Dvorského sa píše: *Popraveného Rehora Dvorskyho r. 1888 v Krásnejši rodičia sú:*

1. *Otec: Štefan Dvorský 62 roč. býva v Krásnejši, je roľníkom / :on by nemohol skrz svoju starobu a slabosť odcestovať :/*
2. *Matka: Anna Dvorská rod. Kosiba 50. ročná, býva v Krásnejši /: na slávnosť rada by išla, avšak cestovné trovy ona ani rodina znášať neni vstave :/*
3. *Manželka popraveného: Alžbeta Dvorsky rod. Belan, od roku 1919 znovu vydatá za brata svojho zomrelého manžela za Jozef Dvorskyho /: Na slávnosť tiež by išla, cestovné trovy však neni v stave znášať. Spolu v domácnosti rodičov popraveného už nežije, lebo skrz domácu hádku prinútená bola sa presťahovať :/*
4. *Dcéra popraveného: Jozefína Dvorská r. 1914 býva u svojej matky (bod 3.) v Krásnejši. /: Matka by ju do Kragujevácu tiež sebou vzala :/*
5. *Brat popraveného: Jozef Dvorsky /: teraz manžel ženy popraveného brata :/ je na ten čas na robotách v Čechách. /: Na slávnosť nepôjde :/*
6. *Štefan Dvorsky 24. roč. býva v Krásnejši. Na slávnosť nemôže ísť skrz veľkú zaneprázdnenosť pri poľných prácach.*
7. *Peter Dvorsky 23. ročný, teraz vojak v Nových Zámkoch.*
8. *Jozefína Dvorsky 22. ročná býva v domácnosti svojich rodičov.*
9. *Karolina 19. ročná*

[nečitateľný podpis notára]

V bodoch 6, 7, 8 a 9 sú vymenovaní ďalší súrodenci Gregora.

Okružný notariát v Slatine oznámil v r. 1924 Okresnému úradu v Bánovciach list s predmetom: *Rehor Dvorský 1888, z Krásnejši – popravený v Kragujeváci. Osobné pomery. Dľa nariadenia 621/24 prez. úctiplne hlásim že v Kragujevácu dňa 8.VII.1918⁶⁵ popravený Rehor Dvorský rod. 1888, pochádzal z Krásnejši. Jeho manželka Alžbeta rod. Belanová sa v roku 1919 znovu vydala a to za brata popraveného svojho prvého manžela, menom za Jozefa Dvorskyho. Menovaná so svojím prvým manželom mala jedno dieťa menom Jozefína Dvorská rod. 21.VI.1914. Vdova aj s dieťaťom spolu aj so svojím terajším manželom sú ako sezonný delníci na robotách na neznámom mieste v Čechách – odtiaľ len koncom mesiaca*

---

⁶⁵ Nesprávny dátum popravy, správne 8. 6. 1918.

novembra prídu domov. Čítajúc o chystanej slávnosti z novín, už ja sám som sa dopýtal či by vdova s dieťaťom neišla do Kragujevácú – avšak skrz to že rodina je teraz na neznámom mieste to dozvedieť som sa nemohol. Vdova dostáva na dieťa dľa výmeru Zems. Úradu váleč. poškodencov čís. 36019. mesačne Kč. 75.- podpory. V Slatine, dňa 22. sept. 1924. [nečitateľný podpis notára]

Na druhej strane: 2 Cestovné pasy prevzal pre účastníka 24.IX.1924 Lašo Jozef.

Sirotský úrad I. stolice v Trenčíne dňa 20. decembra 1924 v *Uznesení o povolení ukladať cenné hodnoty u poštového úradu šekového* uvádza, že na žiadosť vdovy Gregora Dvorského Alžbety rod. Belan znovu vyd. Janovej⁶⁶ Dvorsky z Krasnejšej povoľuje aby vkladná knižka Tatra banky Fil. v Bánovciach číslo 1762 v obnose 9000 korún bola u poštového úradu šekového k úschove a správe pre maloletú Jozefínu Dvorskú nar. 21.VI.1914. [nečitateľný podpis prednostu]

Okružný notariát v Slatine 23. decembra 1924 v inom dokumente označenom *Kragujevac. Odovzdanie darov p. Prezidenta – pre pozost. po popravenom R. Dvorským v Krásnejši* oznamuje okresnému náčelníkovi v Bánovciach, že pod číslom 843/1924 odposlanú vkladnú knižku Tatra Banky filiálky v Bánovciach čís. 1762 na Kč. 9000 nemohol doručiť a odovzdať do rúk maloletej ani jej matky (keďže sa znovu vydala). Maloletá sirota je totiž vedená v evidencii Sirotského úradu I. stolice v Trenčíne pod čís. 671/24. Sirotskému úradu podľa sirotských predpisov vkladnú knižku dňa 18. XII. 1924 doporučené poslal ku číslu sirots. č. j. 671/24 do depozitu. [nečitateľný podpis notára]

Dňa 6. 1. 1925 podobný list poslal okresnému náčelníkovi aj Ján Teren – sirotčí notariátu slatinského, že spomínanú vkladnú knižku prevzal 16. 12. 1924 a ihneď sirotskému úradu I. stolice do Trenčína k uschovaniu odoslal. Nebol oprávnený hodnoty neplnoletých u seba uschovávať a opatrovať. A súčasne požiadal sirotský úrad, aby prevzatie tejto vkladnej knižky potvrdil okresnému úradu. Sirotský úrad zase vkladnú knižku uložil do úschovy u poštového šekového úradu. Zdá sa, že všetky úrady sa snažili finančný dar prezidenta čo najskôr doručiť dcére popraveného. Keď sa vyskytol problém s doručením postarali sa o to, aby bola vkladná knižka s peniazmi zabezpečená pred neoprávnenou manipuláciou.

Z matričných záznamov vyplýva, že vdova po Gregorovi sa 5. 4. 1919 druhýkrát vydala. Pre chybu v poznámke rodného záznamu Gregorovej manželky k II. manželstvu nie je jasné s kým. V archívnych dokumentoch je niekoľkokrát uvedené, že Alžbeta sa vydala za Gregorovho brata Jozefa. Ten má však v matričnom zázname dátum sobáša 5. 5. 1919, a tak jeden z týchto dátumov je chybný. V dokumente je aj dátum narodenia maloletej Jozefíny Dvorskej 21. VI. 1914. Podľa matričného záznamu sa Gregorov brat Jozef druhýkrát oženil v roku 1932, a tak vdova po Gregorovi Alžbeta, rodená Belanová, niekedy medzi rokmi 1919 – 1932 zrejme zomrela.

Z nájdených dokumentov Štátneho archívu Nitra na pracovisku Archívu Topoľčany si možno všimnúť čulý poštový styk medzi úradmi ohľadne obdarovania pozostalých po

---

⁶⁶ Omyl, správne má byť ...znovu vyd. Jozefovej..., Gregorov brat Ján zomrel v r. 1887 ani nie 1,5 ročný.

popravených vojakoch prezidentom Masarykom, zisťovaním ich majetkových pomerov a snahou ich vyhľadať, aby mohli byť pozvaní na pripomienkovú slávnosť a odhalenie pamätníka v Kragujevci. Na druhej strane Referátneho hárku Okresného úradu v Bánovciach nad Bebravou sú uvedené sumy, ktoré prezident venuje pozostalým. *Župný úrad telefonične zdeluje*, že príbuzní Antona Mikuša z Rybian dostanú Kč 5000, príbuzní (rodičia) Jozefa Lašša z Petrovej Lehoty Kč 10 000 a príbuzní Gregora Dvorského z Krasnejši Kč 13 000. V dokumentoch sa meno Gregor vyskytuje aj vo forme Rehor a Hrehor.

Celkovú sumu Kč 28 000.- (5000+10000+13000) pozostalým po vojakoch Mikušovi, Laššovi a Dvorském potvrdzuje ďalší dokument: *Z príkazu p. Dr. Jána Jesenského, župana nitrianskeho, poukazujeme Vám pošt. sporiteľnou Kč. 28, 000.- ktorých príjem nám lask. potvrdiť ráčte. S úplnou úctou:* [nečitateľný podpis bankového úradníka]⁶⁷

František Ďurkáč

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 143 – Franz Gyurkács, *1896, Turzófalva (Turzovka), rím.-kat., slobodný, roľník, pešiak domobranec, 71. IR, 1. náhradná stotina. V stĺpci 16: *Ex-offo Sterberegister pro Juni 1918 Fol. 5 der Mil. Seelsorge des K. u. K. Kreiskommando Kragujevac.*

*František Ďurkáč, narodený v Turzovke a tam aj príslušný (Kozňa)*⁶⁸

Ján Fabo

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 147 – Johann Fabó, *1887, Csákháza (Kubrica časť mesta Trenčín), rím.-kat., ženatý, roľník, náhradný záložník, 71. IR, 9. poľná stotina. V stĺpci 16: *Ex-offo Sterberegister pro Juni 1918 Fol. 2 der Mil. Seelsorge des K. u. K. Kreiskommando Kragujevac.*

*Ján Fabo, narodený v Kubrej (správne má byť v Kubrici) a tam aj príslušný, bezdetný, desiatnik v zálohe*⁶⁹

Ján, *17. 3. 1887, Kubrica (Kis-Kubra) č. 13, otec Jozef, matka Dorota Harvan. Poznámka: *1911 die 6 Nov. Matrimonium inivit cum Anna Harár in Ecclesia Vágapátfalvensi* (dňa 6. 11. 1911 uzavreté manželstvo s Annou Harár v kostole v Opatovej)⁷⁰. Manželka Anna Harár pochádzala z Kubrej a po sobášoch tam aj bývali, deti pravdepodobne nemali. Súrodenci: Jozef *12. 2. 1883 †4. 3. 1886, Štefan *1. 12. 1881 †12. 2. 1882, Gregor *16. 2. 1895, Anna *24.7.1885, Katarína *30. 12. 1892 †22. 7. 1944 bola dvakrát vydatá, I. manžel Ondrej Ševčík od 6. 11. 1911, II. manžel Ondrej Gažo od 1. 2. 1926. Zaujímavé je to, že Ján Fabo a Anna Harár mali sobáš v ten istý deň, ako nevestin brat Ján Harár s Katarínou Paľo 6. 11. 1911

⁶⁷ Korešpondenčný listok Slovenskej banky filiálky v Nitre adresovaný okresnému náčelníkovi Jánovi Beňovskému v Bánovciach, zo dňa 5. 12. 1924.

⁶⁸ HRONSKÝ, Marián.: *Vzbura slovenských vojakov v Kragujevci*, 2. doplnené vydanie, Martin s. 173, správne má byť Korňa.

⁶⁹ Tamže, s. 174.

⁷⁰ <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:939F-YF92-ZR?i=122&cc=1554443>

v kostole v Opatovej. A v ten istý deň, ale v kostole v Soblahove mala sobáš sestra Jána Fabu Katarína s Ondrejom Ševčíkom. Je možné, že tieto tri manželské páry po sobášoch príbuzensky späté mali spoločnú svadobnú hostinu. To, že v matrike narodených ide o záznam popraveného Jána Faba a jeho príbuzných potvrdil Mgr. Martin Jakub Macko CSsR, ktorý sa zaoberá históriou obce Veľká Kubrá a je autorom niekoľkých monografií a publikácií.

Matej Frniak-Bella

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 143 – Mathias Frnyák-Bella, *1896, Bella (Belá), rím.-kat., slobodný, roľník, pešiak domobranec, 71. IR, 1. náhradná stotina. V stĺpci 16: *Ex-offo Sterberegister pro Juni 1918 Fol. 8 der Mil. Seelsorge des K. u. K. Kreiskommando Kragujevac.*

*Matej Frniak (Bella) z Belej pri Varíne*⁷¹

Alfonz Gál

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 141 – Alfons Gál, *1896, Kolarócz (Kolárovice), rím.-kat., slobodný, nádenník, pešiak domobranec, 71. IR, 5. náhradná stotina. V stĺpci 16: *Ex-offo Sterberegister pro Juni 1918 Fol. 5 der Mil. Seelsorge des K. u. K. Kreiskommando Kragujevac.*

*Alfonz Gál, narodený vo Veľkej Bytči a tam aj príslušný (Kolárovice), ženatý, bezdetný*⁷²

Ján Gohr

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 148 – Johann Gohr, *1893, Uhrovec (Zayugrócz), rím.-kat., slobodný, brusič skla, pešiak, 71. IR, 3. náhradná stotina. V stĺpci 16: *Ex-offo Sterberegister pro Juni 1918 Fol. 6 der Mil. Seelsorge des K. u. K. Kreiskommando Kragujevac.*

Ján, *18. 6. 1893, Uhrovec (Zay-Ugrócz), otec Ján, *liguator vítri* (leštič, brusič skla), matka Františka Stadler⁷³. Ako vidieť, otec aj syn pracovali v známej sklárni v Uhrovci. Skláreň fungovala v Uhrovci 40 rokov – od roku 1874 do roku 1914 a jej majiteľom bola viedenská firma Josef Schreiber&Neffen. Po 40 rokoch sa s panstvom nedohodli na ďalšom predaji dreva potrebného pre sklárne, a tak sa v roku 1914, tesne pred vznikom Veľkej vojny, musela skláraň presťahovať do Lednických Rovní aj s 800 zamestnancami⁷⁴. Ján Gohr ml. sa už k svojej práci nevrátil. Otec Ján má v matrike pri staršom Jozefovi aj Anastázii zamestnanie

⁷¹ HRONSKÝ, Marián.: *Vzbura slovenských vojakov v Kragujevci*, 2. doplnené vydanie, Martin, 1988, s. 118.

⁷² Tamže, s. 173.

⁷³ <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33SQ-GBRB-Y5D?i=66&cc=1554443>

⁷⁴ TEMEŠ, Marián J.: Dve zaniknuté sklárne na území niekdajšieho Uhrovského panstva. In: *Slovenský národopis*, 15, 1968, vydavateľstvo SAV Bratislava, s. 186 – 187.

vitarius (sklár). Jánova sestra Anastázia sa narodila 15. 9. 1884. Číslo domu nie je v matrike zapísané. Jánov brat Jozef *16. 9. 1886 má v matrike v poznámke zaujímavý záznam: *Ipse matrimonium contraxit cum Maria Mastalir die 1-Junii 1915 ad St. Paul in Döbling XIX. Wien* (zosobášil sa s Máriou Maštalirovou 1. 6. 1915 vo Viedni v kostole sv. Pavla v časti Oberdöbling v XIX. viedenskom obvode Döbling).⁷⁵ Podľa **Zoznamu strát vydanom 1. 2. 1916, výt. 368, str. 16**, Jozef, ako náhradný záložník 2. náhradnej stotiny 71. IR padol do ruského zajatia. Záznam je z mesta Tatarsk v gubernii Mohilew, teda v dnešnom Bielorusku, ale určite prešiel viacerými zajateckými tábormi.

Keďže aj v okolí Žitnej bol vhodný terén pre potreby sklárov (vodný tok, dostatok dreva, kameňa a piesku) skôr, ako v Uhrovci vznikla sklárska huta v roku 1836 v Karolintáli. Medzi zamestnancami prevažovali českí a nemeckí sklári. Skláreň v Uhrovci bola založená až v roku 1874, kedy si Jozef Schreiber prenajal od grófa Alberta Zaya priestory známej fabriky na súkno. Sklárska huta v Karolintáli zanikla v roku 1909 pre vypršanie nájomnej zmluvy a neochotu správcu grófskych lesov Viktora Gutmana znížiť cenu dreva, pre zastaranosť objektov a odchod lepších sklárov do Uhrovca. Onedlho v roku 1914 zanikla aj sklárska huta v Uhrovci.⁷⁶ Ján Gohr tu žil a v týchto miestach sa pohyboval, vyučil sa práci v sklárni. Nepodarilo sa zistiť, či nejaký krátky čas v Lednických Rovniach pracoval, keďže v roku zániku sklárne v Uhrovci bol povolaný do armády.

Okružný notariát v Uhrovci oznámil v r. 1924 Okresnému úradu v Bánovciach ohľadne popraveného Jána Gohra: *Úctive oznamujem, že Ján Gohr, narodený v roku 1893, brusič skla, príslušný do obce Uhrovca, v obci žiadnych príbuzných nemá, rodičia nežijú, dve sestry sa v Amerike a jeho brat Jozef Gohr sa Nemčovicmiach /: Morava :/ zdržuje, ktorý je úplne bezmajetný a z ruky práce žije. Hmotné pomery v Amerike sa zdržujúcich sestár sú tu úplne neznáme. V Uhrovci dňa 22. sept. 1924 podpísaný Jozef* [nečitateľné priezvisko notára]

Okrem dokumentov ohľadne obdarovania pozostalých prezidentom republiky poslalo Prezídium ministerstva pre správu Slovenska Župnému úradu v Nitre 30 kusov fotografií z kragujevských slávností odhalenia pomníka zastreleným Slovákom. Župan Jesenský ich zaslal 1. 12. 1924 Okresnému úradu v Bánovciach so žiadosťou, aby boli pri príležitosti odovzdania daru p. prezidenta republiky odovzdané pozostalým troch popravených. Pozostalými určite myslí rodiny Dvorských, Mikušových a Laššových. Rácových nebolo možné vypátrať keďže kočovali a Gohrovi rodičia už nežili. Jeho brat žil na Morave a sestry v Amerike. Tento dokument podpísal nitriansky župan Ján Jesenský.⁷⁷

⁷⁵ <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33S7-9BRB-BLR?i=39&cc=1554443>

⁷⁶ BELAN, Ľubomír a kol., monografia: Žitná-Radiša, 2010.

⁷⁷ Poznáme ho skôr ako Janka Jesenského, slovenského básnika, prozaika a prekladateľa. Narodil sa v Martine, ale bol potomok šľachtického rodu Jesenský s predikátom z Horného Jasena. Z Horného Jasena pochádzal aj popravený Dionýz Jesenský-Petruš. Otec Janka Jesenského patrila do vetvy Jesenský-Gašparé (Jeszenszky-Gasparovje). V Bánovciach nad Bebravou začal Janko svoju samostatnú advokátsku kariéru už v roku 1905. Počas Veľkej vojny mal pohnutý osud, ale vojnu, zajatie aj pôsobenie v légiách prežil. Po roku 1919 pracoval vo viacerých úradoch, v roku 1922 bol županom v Rimavskej Sobote a neskôr veľkožupanom v Nitre.

Jozef Hoidík

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 144 – *Josef Hoidik*, *1895, Kosárfalva (Papradno), rím.-kat., slobodný, roľník, pešiak domobranec, 71. IR, 1. náhradná stotina. V stĺpci 16: *Ex-offo Sterberegister pro Juni 1918 Fol. 6 der Mil. Seelsorge des K. u. K. Kreiskommando Kragujevac*.

Jozef Hot'ko

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 148 – *Josef Hotyko*, *1891, Felsőszucs (Horná Súča), rím.-kat., slobodný, roľník, pešiak, 71. IR, 8. poľná stotina. V stĺpci 16: *Ex-offo Sterberegister pro Juni 1918 Fol. 11 der Mil. Seelsorge des K. u. K. Kreiskommando Kragujevac*. V niektorých zdrojoch sa priezvisko uvádza ako Hotko, bez mäkčeňa.

Ján Hudec

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 141 – *Johann Hudecz*, *1888, Veselény (Riečnica časť mesta Nová Bystrica), rím.-kat., ženatý, nádenník, pešiak domobranec, 71. IR, 1. náhradná stotina. V stĺpci 16: *Ex-offo Sterberegister pro Juni 1918 Fol. 1 der Mil. Seelsorge des K. u. K. Kreiskommando Kragujevac*.

*Ján Hudec, narodený v Riečnici, príslušný do Višňového, otec 1 dieťaťa, čatár*⁷⁸

Ondrej Jariabka

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 144 – *Andreas Jarjabka*, *1897, Turóczmegyes (Čremošné), ev. a. v., slobodný, roľník, pešiak domobranec, 71. IR, 4. náhradná stotina, v stĺpci 16: *Ex-offo Sterberegister pro Juni 1918 Fol. 7 der Mil. Seelsorge des K. u. K. Kreiskommando Kragujevac*.

*Ondrej Jariabka (Krtan)*⁷⁹

Nadporučík Deutsch dostal strelnú ranu do pľúc od vojaka Jariabka. Liečil sa 4 mesiace v nemocnici.⁸⁰ Hronský píše, že Deutsch bol strelený do pľúc a bodákom pichnutý do hlavy (s. 187) a Ferko zase, že Deutsch bol z Bytče dostal aj pažbou po hlave (s. 27 – 28).

Dionýz Jesenský-Petruš

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 140 – *Dionysius Petruse-Jeszenszky*, *1895, Nagyjeszen (Horné Jaseno, časť obce Turčianske Jaseno), ev. a. v., slobodný, kováč, pešiak domobranec, 71. IR, 3. náhradná stotina, pôvodne bol zapísaný ako Denes (Denis)

⁷⁸ HRONSKÝ, Marián.: *Vzbura slovenských vojakov v Kragujevci*, 2. doplnené vydanie, Martin, 1988, s. 174.

⁷⁹ Tamže, s. 118.

⁸⁰ CHORVÁT, Peter – ZATKOVÁ, Jana – ČAPLOVIČ, Miloslav, eds.: *Pramene k vojenským dejinám Slovenska IV/1. Rakúsko-uhorská armáda – Slováci – Slovensko v období prvej svetovej vojny 1914 – 1918*. Bratislava: Vojenský historický ústav, 2016, s. 342

Jeszenszky, neskôr bolo krstné meno opravené a zdá sa podľa iného odtieňa atramentu, že aj Petrušé bolo dopisované až dodatočne, a to pred priezvisko Jeszenszky, čiže Petruše-Jesenský. V stĺpci 16: *Ex-offo Sterberegister pro Juni 1918 Folio 2 der Mil. Seelsorge des K. u. K. Kreiskommando Kragujevac*.

V matrike narodených na *Familysearch.org* sa nepodarilo nájsť jeho rodný záznam. Zápisy z roku 1895 nie sú kompletne. Nachádza sa v nej veľa Jesenských aj z prídomkami: Antalé, Benčé, Ferencé, Gáboré, Gašparé, Chované, Jánoše, Juriké, Krištofé, Martiné, Martinusé, Mihále, Pongráce, Pšenčé, Rafaje, Šándoré, Štefané, Tobiaše, Zahumenský, Žiake a samozrejme Petrušé. Krstné meno Denes, Dineš bolo v tomto rode obľúbené, možno sa dedilo po niektorom významnejšom predkovi.

Denes Jeszenszky, narodený vo Veľkom Jasene⁸¹

Dionýz Jesenský, z Dolného Jasenova⁸²

Horné Jaseno nieslo v 18. a 19. storočí názov Welke Jaseno, Felsőjeszen i Nagy-Jeszen. Nagyjeszen začiatkom 20. storočia. Dolné Jaseno⁸³ nieslo v minulosti názov Malé Jaseno, Alsójeszen alebo Kisjeszen. Ako vysvetľujem už pri Jánovi Štrbkovi, názvy obcí Jaseno, Jasenica, Jasenovo robili problém aj v maďarskom a v nemeckom zápise Jeszen, Jaszenicza, Jaszenovo, Jaszenova alebo Jeszenő. Išlo dokonca o obce v susedných stolicách: Oravskej, Turčianskej a Trenčianskej, kde sa vyskytovali a vyskytujú obce s podobným názvom. Obce z názvom Jasenov sú aj v okresoch Sobrance a Humenné. Dokonca aj na Ukrajine neďaleko mestečka Čop je obec Jesen' (Єсень). Ak sa pri vojakovi Jesenskom vyskytujú dve rôzne krstné mená Dionýz a Denes a rôzne miesta narodenia (Horné Jaseno, Veľké Jaseno a Dolné Jaseno, to Dolné skomolené na Jasenovo), mohlo by tu ísť o prípad zámény dvoch rôznych osôb dnes už z tej istej obce – Turčianske Jaseno.

Ján Kašper

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 146 – *Johann Kasper*, *1893, *Turócnémeti* (Sklené), rím.-kat., slobodný, roľník, pešiak domobranec, 71. IR, 2. náhradná stotina. V stĺpci 16: *Ex-offo Sterberegister pro Juni 1918 Fol. 6 der Mil. Seelsorge des K. u. K. Kreiskommando Kragujevac*.

---

⁸¹CHORVÁT, Peter – ZAŤKOVÁ, Jana – ČAPLOVIČ, Miloslav, eds.: *Pramene k vojenským dejinám Slovenska IV/1. Rakúsko-uhorská armáda – Slováci – Slovensko v období prvej svetovej vojny 1914 – 1918*. Bratislava: Vojenský historický ústav, 2016, s. 323. Na s. 319 – 331 je niekoľko dokumentov týkajúcich sa Kragujevskej vzbury s menami popravených. Pôvodne išlo o text v nemeckom jazyku a priezviská sú v nemeckom a maďarskom pravopise. Vo viacerých prípadoch možno aj skomolené.

⁸²ORSÁG, Jozef.: *KRAGUJEVAC 60 rokov od vzbury 71. pešieho trenčianskeho pluku*, Trenčín 1978, s. 19.

⁸³ Teda nie z Dolného Jasenova, ale ak, tak z Dolného Jasena. Jasenovo leží v okrese Turčianske Teplice a druhé toho názvu v okrese Detva. Z nich ani jedno nebolo Dolné.

Správy o ranených a chorých vydané 15. 5. 1915, výt. 403, str. 23. – *Kasper János*, Inft., IR. Nr. 71, 13. Komp., Turocnemeti, 1893, Typhus, RekonvSpital in Kassa, Infantriekaserne Nr. 66. Ján v roku 1915 ochorel na týfus a liečil sa v nemocnici v Košiciach.

Ondrej Kiss-Kráľ

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 147 – *Andreas Kisa-Kráľ*, *1890, Kerpelény (Krpel'any), ev. a. v., ženatý, roľník, pešiak, 71. IR, 8. poľná stotina. V stĺpci 16: *Ex-offo Sterberegister pro Juni 1918 Fol. 3 der Mil. Seelsorge des K. u. K. Kreiskommando Kragujevac*.

Zoznam strát vydaný 23. 6. 1915, výt. 199, str. 23. – *Kissa-Kral Andreas*, Inft., IR. Nr. 71, 8. Komp., Ungarn, Turócz, Kerpelény, 1890, kriegsgef., Atkarsk, Gouvernement Saratow, Rußland.

Ondrej Kiss, otec 2 detí, pešiak v zálohe⁸⁴

Pavol Kleniar

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 145 – *Paul Klenyár*, *1897, Korpona (Krupina), rím.-kat., slobodný, roľník, pešiak domobranec, 71. IR, 1. náhradná stotina. V stĺpci 16: *Ex-offo Sterberegister pro Juni 1918 Fol. 7 der Mil. Seelsorge des K. u. K. Kreiskommando Kragujevac*.

Pavol Kleniar, narodený v Krupine, príslušný do Balážskych Ďarmôt, slobodník domobranec⁸⁵

Viktor Kolibík

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 149 – *Viktor Kolibík*, *1890, Trencsénhosszumező (Dlhé Pole), rím.-kat., slobodný, továrenský robotník, pešiak, 71. IR, 13. poľná stotina. V stĺpci 16: *Ex-offo Sterberegister pro Juni 1918 Fol. 1 der Mil. Seelsorge des K. u. K. Kreiskommando Kragujevac*.

Zoznam strát vydaný 17. 7. 1915, výt. 213, str. 20. – *Kolibik Viktor*, Zugsf., IR. Nr. 71, 13. Komp., verw., Z tohto neúplného záznamu, kde nemá uvedený rok narodenia ani bydlisko vyplýva, že v roku 1915 bol zranený.

Viktor Kolibík, ženatý, bezdetný, šikovateľ (feldvébel) v zálohe⁸⁶

---

⁸⁴ HRONSKÝ, Marián.: *Vzbura slovenských vojakov v Kragujevci*, 2. doplnené vydanie, Martin, 1988, s. 176.

⁸⁵ Tamže, s. 174.

⁸⁶ Tamže, s. 173.

Juraj Sarvaš a Paľo Bielik sa s vdovou po Viktorovi Kolibíkovi stretli v Trenčíne na dvore kasární pri odhaľovaní pamätníka.⁸⁷

Viktor, *18. 9. 1890, Dlhé Pole, otec Jozef, matka Anna Čapičík-Greguš, poznámka: *13- maii 1918 matr. contraxit cum Stephania Šurábik in Dlhé Pole* (13.5.1918 sa oženil so Štefániou Šurábik v Dlhom Poli)⁸⁸. Viktor sa doma oženil pravdepodobne na dovolenke, na ktorú mal nárok ako navrátiliec z ruského zajatia. Manželka Štefánia *9. 11. 1893, Dlhé Pole, v matrike narodených je poznámka: *I. 13-maii 1918 matr. contraxit cum Viktor Kolibík, II. 20-januarii 1921 m. contr. cum Gabriel Bad'ura*, teda po Viktorovej smrti sa druhýkrát vydala. Viktorovi bratia boli: Cyril *7. 8. 1888, dvakrát ženatý, Gašpar *9. 1. 1883 †13. 10. 1885, Adam *16. 1. 1899 †7. 3. 1900, Imrich (Emericus) *3. 1. 1893 ten bol tiež dvakrát ženatý, a sestry Eva *27. 8. 1897 †27. 8. 1897, Antónia *12. 5. 1884 †11. 8. 1886, Agnesa *28. 8. 1886. Nič síce v matrike nenasvedčuje, že ide o nášho Viktora, ale jeho krstné meno nie je v matrikách 19. storočia časté a tak je takmer isté, že je to on.

Ján Križan

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 141 – Johann Krizsán, *1889, Nagytarajos (Veľká Chocholná časť obce Chocholná-Velčice), ev. a. v., ženatý, roľník, pešiak domobranec, 71. IR, 2. náhradná stotina. V stĺpci 16: *Ex-offo Sterberegister pro Juni 1918 Fol. 2 der Mil. Seelsorge des K. u. K. Kreiskommando Kragujevac*.

Ján Križan, otec jedného dieťaťa⁸⁹

Ján, *3. 1. 1889, Veľká Chocholná č. 43 dnes časť obce Chocholná-Velčice, otec Ján, matka Anna Petrých, v stĺpci zomrel: 8. 6. 1918 v Kragujevaci v Srbsku, poznámka: *Čas smrti zaznačený tu na základe dopisu rodičom skrze Ernsta Liptay, vojen. kňaza, ktorý ho pochoval*⁹⁰. Ernest Liptay (obr. 7) bol síce podpísaný pod listom rodičom, ale v Knihe zomrelých je zapísaný *Johann Farkas ev. ref. Feldkurat* ako kňaz, ktorý Jána pred popravou zaopatril. Sestry Katarína *14. 5. 1895, Anna *10. 10. 1886.

Pavol Kubica

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 146 – Paul Kubicza, *1895, Felsőzborov (Zborov nad Bystricou), rím.-kat., slobodný, roľník, pešiak domobranec, 71. IR, 3. náhradná stotina. V stĺpci 16: *Ex-offo Sterberegister pro Juni 1918 Fol. 8 der Mil. Seelsorge des K. u. K. Kreiskommando Kragujevac*.

Pavol Kubica, narodený v Zborove nad Kysucou a tam aj príslušný (Zborov nad Bystricou)⁹¹

⁸⁷ SARVAŠ, Juraj.: *Spoza kulís 2*, Bratislava, CCW 2009, s. 24

⁸⁸ <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33S7-9RQ7-9HRQ?i=181&cc=1554443>

⁸⁹ HRONSKÝ, Marián.: *Vzbura slovenských vojakov v Kragujevci*, 2. doplnené vydanie, Martin, 1988, s. 175.

⁹⁰ <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:939F-YFWR-N>

⁹¹ HRONSKÝ, Marián.: *Vzbura slovenských vojakov v Kragujevci*, 2. doplnené vydanie, Martin, 1988, s. 174.

Osud Pavla Kubicu je smutnejší viac, než osudy ostatných popravených. Pri narodení ho omylom pokrstili ako Pavla, aj keď mal byť Peter. Vraj takýto omyl krstiaceho kňaza prináša šťastie, ale tohto Pavla stál život. Do Kragujevca prišiel ako nováčik 4. júna 1918 a nemohol byť účastníkom vzbury. Popravili ho za iného Pavla Kubicu z Višňového pri Žiline, ktorému sa podarilo na niekoľko dní schovať. Pavol Kubica z Višňového prehovoril po skončení vojny a zomrel v roku 1979.⁹²

Martin Kulíšek

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 145 – Martin Kulisek, *1897, Fűrészalu (Hvozdnica), rím.-kat., slobodný, roľník, pešiak domobranec, 71. IR, 2. náhradná stotina. V stĺpci 16: *Ex-offo Sterberegister pro Juni 1918 Fol. 9 der Mil. Seelsorge des K. u. K. Kreiskommando Kragujevac.*

*Martin Kulíšek, narodený v Štiavniku*⁹³

Jozef Laško

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 144 – Josef Lasso, *1895, Péterszabadi (Petrova Lehota), rím.-kat., slobodný, roľník, pešiak domobranec, 71. IR, 2. náhradná stotina. V stĺpci 16: *Ex-offo Sterberegister pro Juni 1918 Fol. 9 der Mil. Seelsorge des K. u. K. Kreiskommando Kragujevac*

Jozef Laško, *18. 1. 1895, Petrova Lehota č. 13, otec Jozef, matka Katarína Mitický⁹⁴

Okružný notariát v Horných Motešiciach oznámil 22. IX. 1924 Okresnému úradu v Bánovciach ohľadne popraveného Jozefa Laška: *V predmetnej záležitosti zo dňa 22.IX. lr. úctive oznamujem nasledovné: Popraveného Jozefa Laško dňa 18.1.1895 v obci Petrova Lehota rodeného, tamže príslušného r. kat. slobodného maloroľníka, boli tak rodičia Jozef a matka Katerina rodená Mitická, obyvatelia obce tejže ako aj jeho príbuzní na slávnosť vysvätenia pomníka slovákom v Kragujevaci na deň 27-28/IX lr., ktorí sa však následkom jeich slabé hmotné majetkové pomery dostaviť nemôžu. Popraveného rodičia sú po zamestnaním maloroľníci, obrábajú asi pod 6 meríc výseju pola, vládnu 1 domkom a 2 kúsky rožnou lichvou. Otec trpí očnou chorobou.**

Deti:

- 1., Pavel Laško ženatý s Helenou Čerňanský maloroľník.*
- 2., Vavrin Laško ženatý s Vincenciou Blahovou maloroľník.*
- 3., Helena Laššová slobodná 16 ročná.*

⁹² FERKO, Vladimír.: *Martin na čiernom koni, príbeh Smrt' Pavla Kubicu*, Martin 1992, s. 17 – 33. Na s. 31 v zozname popravených sa uvádza, že vojak Adam Daniš pochádzal z Komárna.

⁹³ HRONSKÝ, Marián.: *Vzbura slovenských vojakov v Kragujevci*, 2. doplnené vydanie, Martin, 1988, s. 175.

⁹⁴ <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:9Q97-Y39K-K6C?i=36&cc=1554443>

4., Vendel Laššo slobodný 14 ročný, všetci obyvatelia z obce Petrova Lehota. Vyš spomenuté deti žijú vo spoločnej domácnosti otca, skrz malý výmer pôdy sú však väčšinou seisonní robotníci.

*Prihlásil sa osobne na okresnom úrade dňa 24.IX.1924

[nečitateľný podpis notára a nečitateľný podpis slúžneho pri poznámke za hviezdičkou]

Na druhej strane listu je rukou písaný zápis: *Prihlásil sa 24. septembra 1924 k ceste. a Hlásim sa k ceste. Laso Jozef Ďalej: „Cestovný pas som obdržal 24.IX.1924 svoj aj pre Annu Dvorskú a Alžbetu Dvorskú (dieťa 10 leté – Jozefina Dvorská) Lašo Jozef.*

Vo fonde archívu sa zachoval aj zle čitateľný, rukou písaný ale nepodpísaný oznam, ktorý podľa všetkého vznikol na Prezídiu župného úradu v Nitre: *Informácia pre cestu účastníkov slávnosti vysvätenia pomníku Slovákom popraveným v Kragujevci v S. H. S.* Dá sa z neho vyčítať, že k výprave sa prihlásilo šesť účastníkov z obcí Bánovského okresu. Okrem už spomínaného otca popraveného Jozefa Lašša a matky, manželky a dcéry popraveného Gregora Dvorského, sa prihlásila aj sestra popraveného Antona Mikuša Anna Janečková, nádennička, nemajúca vôbec majetku a švagor Martin Bulák, ženatý, tiež nádenník a bez majetku. Každý účastník mal vo štvrtok ráno 25. 9. 1924 vycestovať cez Trenčín do Bratislavy, kde budú asi o 11. hod. a kde sa majú dostať do budovy Ministerstva s plnou mocou pre správu Slovenska k pánovi vládneho tajomníkovi Dr. Hallovi v Prezídiu ministerstva na I. poschodí vpravo – kde sa musí hlásiť. Výprava mala vycestovať z Bratislavy cez Viedeň, Lubľanu a Záhreb. Vysvätenie bolo v sobotu a v nedeľu 27. a 28. 9. 1924.

Karol Miklušičák

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 142 – Karl Miklušica, *1886, Nameszto (Námestovo), rím.-kat., slobodný, roľník, pešiak domobranec, 71. IR, 2. náhradná stotina, pôvodne bolo priezvisko zapísané ako Miklušičák, neskôr bolo opravené, tak isto bol opravený dátum narodenia, pôvodne 1877. V stĺpci 16: *Ex-offo Sterberegister pro Juni 1918 Fol.* (neuvedené) *der Mil. Seelsorge des K. u. K. Kreiskommando Kragujevac.*

Karol Miklušičák⁹⁵ inak uvedené priezvisko než v Knihe zomrelých a v matrike narodených

Karol, *17. 11. 1886, Námestovo č. 271, otec Michal Mikluszsa, matka Mária Jadroň⁹⁶, krstné meno Carolus je z nejakého dôvodu dvakrát hrubo podčiarknuté. Priezvisko je tu jednoznačne zapísané ako *Miklusicza* a nie *Miklusicsak*. Nič síce jednoznačne nepotvrďuje, že ide o nášho Karola, ale krstné meno Karol nie je v matrikách 19. storočia časté. Je veľmi pravdepodobné, že ide o spomínaného Karola. Dnes sa v Námestove vyskytuje predovšetkým priezvisko Miklušičák, ale mesto má aj pomník Vavrinca Miklušicu. Vôbec, u priezviska tejto rodiny je v matrike dosť nejasností, je ho niekoľko variant. Mal najmenej 13 súrodencov. Brat

⁹⁵ HRONSKÝ, Marián.: *Vzbura slovenských vojakov v Kragujevci*, 2. doplnené vydanie, Martin, 1988, s. 174.

⁹⁶ <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33S7-9RQV-9Y2C?i=682&cc=1554443>

Adam *25. 5. 1888, Námestovo č. 271 a priezvisko otca je Miklusicz, v poznámke: *Per obstetricem baptisatus illico demortuus* (zomrel po narodení, bol pokrstený pôrodnou babičou). Ján *12. 12. 1871 Námestovo č. 73, ale priezvisko otca má formu Miklosicza, pod krstným menom Jána je latinská poznámka: *Vida Rubricam Observationem* (pozri kolónku poznámky) a v nej je zaujímavý zápis: *Cognomen Joannis Miklosicza cum facultate ab Exc. Ministerio negotiorum internorum, sub Nr. 120457/1904 mutatum est in Miklósi. Quod ipsum ad mandatum Reverendissimi Ordinariatus de die 30. Martii 1905 Nr. 1244 editum prae-nota(vit) Joannes Murin parochus Námesztó* (Priezvisko Jána Miklošicu s povolením od váženého Ministerstva vnútorných záležitostí pod číslom 120457/1904 bolo zmenené na Miklóši. Súvisí to s príkazom najdôstojnejšieho ordinariátu vydaným zo dňa 30. marca 1905 pod číslom 1244. Zapísal Ján Murín, farár v Námestove). Brat Štefan *23. 12. 1882 Námestovo č. 271, priezvisko otca Miklosicza, má v rodnom zázname tiež niečo podobné i keď zložitejšie. Pod krstným menom Štefana je tiež latinská poznámka: *Vida Rubricam Observationem* a v poznámke na konci riadku je zápis: *Cognomen Stephani Miklosicza cum indultu ab Exc. Ministerio negot(iorum) interno(rum) d(e) d(a)to 1. Septembris 1909 Nr. 11036 percepto in Miklósi mutatum est. Quod ipsum ad mandatum R(everendi)ss(imi) Ordinariatus d(e) d(a)to 14. Februarii 1910 Nr. 365 emanatum prae-notavit Joannes M(urin?) parochus Námesztóensis* (Priezvisko Štefana Miklošicu na základe povolenia Ministerstva vnútorných záležitostí zo dňa 1. septembra 1909 pod číslom 11036 bolo zmenené na Miklóši. Týka sa to aj príkazu najdôstojnejšieho ordinariátu vydaného dňa 14. februára 1910 pod číslom 365. Zaznačil Ján M[urín], farár v Námestove). Štefan si ale zmenil priezvisko aj druhýkrát. Od krstného mena po záznam bydliska sa tiahnu dva riadky záznamu: *Cognomen Stephani Miklóši mutatum est in Miklušičák ind(ultu) Minist(erii) cum plena potest(ate) pro Slovacia Nr. 2142/25 ad m(andatum) r(everendis)s(i)mi Ordin(ariatus) Dioeces(is) Nr. 856/1925. Vendelinus Schwarz, parochus* – (Priezvisko Štefana Miklóšihu bolo zmenené na Miklušičák na základe povolenia Ministerstva s plnou mocou pre Slovensko pod číslom 2142/25 na príkaz najdôstojnejšieho diecézneho ordinariátu pod číslom 856/1925. Vendelín Schwarz – farár). Štefan †22. 10. 1945. Jozef *3. 3. 1879 Námestovo č. 85, priezvisko otca Miklosicza, Vendelín *19. 10. 1880 †19. 11. 1880 bez čísla domu a priezvisko Miklosicza, František *27. 8. 1889 † januári 1890, Námestovo č. 271 a priezvisko Miklusicsák. Sestra Helena *30. 6. 1875 Námestovo č. 83, priezvisko Miklusicsák, Agnesa *1. 4. 1892 Námestovo č. 271, priezvisko Miklusicsák, sestry dvojčičky Terézia a Alžbeta *29. 9. 1884, Terézia †24. 12. 1884, Námestovo č. 171, priezvisko Miklosicza, Justína *21. 12. 1893, Námestovo č. 271, priezvisko Miklusicz, poznámka: *Matrimonium contraxit cum Ignatio Krssák die 9-Junii 1914 Námesztó* (zosobášená s Ignácom Kršákom dňa 9. 6. 1914 v Námestove), a narodili sa ešte ďalšie dvojčičky sestry Rozália a Mária *28. 5. 1873, Rozália †8. 6. 1873, Námestovo č. 95, priezvisko Miklosicza.

Takže od roku 1871 až do roku 1893, keď sa narodila Justína, sa vyskytuje pri narodení súrodencov priezvisko Miklusicz 3x, Miklosicza 8x a Miklusicsák 3x. Dvaja bratia si zmenili priezvisko na Miklósi a Štefan ešte raz na Miklušičák. Je teda veľmi pravdepodobné, že aj náš Karol si úradne zmenil priezvisko na Miklušičák, keď má v rodnom zázname Miklusicz – Miklušica. Možno preto, a teda zrejme omylom, mu opravili v Knihe zomrelých

priezvisko podľa rodného záznamu v matrike na Miklušica, namiesto pôvodného Miklušičák v Knihe zomrelých.

Naše priezviská museli prakticky až do dnešnej doby prejsť početnými zmenami, spôsobené cudzojazyčnými vplyvmi, neustáleným pravopisom slovenčiny, alebo nezriedka aj nedôslednosťou zapisovateľa do matričných kníh. To bolo dôsledkom viacerých variantov toho istého priezviska a aj krstných mien. Často sa stávalo, že sa priezvisko jedného z potomkov mierne upravilo, a jeho vetva rodu je jeho nositeľom dodnes. Miklušičákovci z Námestova, aspoň niektorí v rokoch pred Veľkou vojnou, ale aj po nej prechádzali úradnou úpravou či zjednotením priezviska.

Niekoľko obyvateľov Námestova s priezviskom Miklušičák sa vysťahovalo do zahraničia. V prehľade vysťahovalcov z Námestova do USA v rokoch 1892 – 1924⁹⁷ sa vyskytuje priezvisko Miklušičák viackrát a Miklušica jedenkrát. Miklusiczak Sophia, 20-ročná, slobodná, Miklusiczak Thomas, 46-ročný, ženatý, Miklusiczak Istvan, 29-ročný slobodný, Miklusia Anton, 41-ročný ženatý, Miklusicak Thomas, 18-ročný, slobodný, Miklisiczak Justyna, 17 ročná, slobodná, Miklusica Maria, 19-ročná, slobodná, Miklusiscak Jozef, 1-ročný, Miklusiscak Maria, 23-ročná vydatá. Z nich podľa veku len Justína by mohla byť Karolovou sestrou. V prehľade sa vyskytuje aj priezvisko Štrbka, a to Strbka Antal 4-ročný, Strbka Helena 24-ročná, vydatá.

Valentín Miko

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 154 – Valentín Miko, *1888, Kisudva (Malá Udiča časť obce Udiča), rím.-kat., slobodný, roľník, pešiak domobranec, 71. IR, 1. náhradná stotina. V stĺpci 16: *Sterberegister des Kreiskommando Kragujevac des Ersatz Baon des Inf Reg N-71 pro Monat Juni 1918 fol. 6.*

Valent Miko, narodený v Udiči⁹⁸ a Valent Miko (Rapud)⁹⁹

Valentín Miko, narodený v Malých Dvoranoch¹⁰⁰

Malé Dvorany sú dnes súčasťou obce Bojná. Nevie, odkiaľ editori mali túto informáciu, prípadne ako bol napísaný záznam v originálnych dokumentoch. Názov obcí Malé Dvorany a Malá Udiča v maďarskom jazyku je podobný – Kisudvar a Kisugyicsa, tá sa totiž nazývala aj Kisudva!¹⁰¹ V Udiči v okrese Považská Bystrica sa ešte aj dnes vyskytuje priezvisko Miko.

⁹⁷ <http://files.kronika-namestovo.webnode.sk/200000005-9d25c9e224/N%C3%A1mestovo%20pod%C4%BEa%20pr%C3%ADchodu%20do%20USA%20v%20PDF.pdf>

⁹⁸ HRONSKÝ, Marián.: *Vzbura slovenských vojakov v Kragujevci*, 2. doplnené vydanie, Martin, 1988, s. 175.

⁹⁹ Tamže, s. 119.

¹⁰⁰ CHORVÁT, Peter – ZAŤKOVÁ, Jana – ČAPLOVIČ, Miloslav, eds.: *Pramene vojenským dejinám Slovenska IV/1. Rakúsko-uhorská armáda – Slováci – Slovensko v období prvej svetovej vojny 1914 – 1918*. Bratislava: Vojenský historický ústav, 2016, s. 324.

¹⁰¹ <http://lexikon.katolikus.hu/K/Kisudva.html> Názov Kisudva je aj v Knihe zomrelých.

V Malej Udiči sa v roku 1888 narodil Valentín Miko. Záznam z matriky je v kapitole **Nepotvrdené záznamy o obetiach vzbury**, lebo nič iné nepotvrďuje, že ide o popraveného, i keď je to veľmi pravdepodobné. Malé Dvorany ako rodisko popraveného Valentína sú určite omyl.

Anton Mikuš

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 154 – *Antonius Mikus*, *1884, Ribény (Rybany), rím.-kat., ženatý, obuvník, pešiak domobranec, 71. IR, 1. náhradná stotina. V stĺpci 16: *Sterberegister des Kreiskommando Kragujevac des Ersatz Baon des Inf Reg N-71 pro Monat Juni 1918 fol. 8*

*Anton Mikuš, otec 1 dieťaťa*¹⁰²

Župný úrad v Nitre dňa 27. 11. 1924 zaslal Okresnému úradu v Bánovciach list s predmetom: *Kragujevac, vyznamenanie pozostalých po popravených vojakoch*. V liste sa píše: „*Vyslanectvo čs. republiky v Belehrade zadalo sem priložený dekrét so žiadosťou, aby bol doručený rodine popraveného Antonina Mikuša. Dekrét tento zasielam tamojšiemu úradu s tým, aby bol odovzdaný s tej príležitosti, keď bude rodine odovzdaný dar pána prezidenta republiky 5000 Kč. Podpísaný župan Jesenský.*

Pri Antonovi Mikušovi sa tiež oplátilo pátranie v matričných záznamoch a k správnej identifikácii dopomohol práve dokument, v ktorom sa spomína jeho sestra Anna Janečková a švagor Martin Bulák v súvislosti s vycestovaním do Kragujevca 25. 9. 1924.

Anton, *2. 3. 1884, Rybany č. 78, otec Juraj Mikuss, inquilinus,¹⁰³ matka Juliana Minár.¹⁰⁴ Jeho súrodenci boli Jozef *1. 10. 1881 †10. 2. 1899, Štefan *2. 4. 1888 †6. 4. 1892, Anna *23. 9. 1886 a Magdaléna *22. 2. 1892. Všetci majú v rodnom zázname číslo domu 78, len Štefan a Magdaléna číslo 77. Popravený Anton mal teda sestry Annu a Magdalénu. Mladšia Magdaléna sa podľa poznámky vydala za Martina Buláka dňa 6.11.1911. V Rybanoch žilo viacero menovcov Antona Mikuša, ktorí boli vo veku, že mohli byť vojakmi vo Veľkej vojne. Jeden z menovcov sa narodil 19. 12. 1881 a zomrel tiež ako vojak. V poznámke v rodnom zázname má: *† qua miles 1918 X/12 Grivosac /: Dalmatia:/*. Určite ide o Dubrovnik, menej známy ako Ragusa, Ragus i Grivoso. Zomrelo tam niekoľko vojakov 71. IR.

Ján Pittner

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 144 – *Johann Pittner*, *1895, Trencsénteplicz (Trenčianske Teplice), rím.-kat., slobodný, roľník, pešiak domobranec, 71. IR, 3. náhradná stotina. V stĺpci 16: *Ex-offo Sterberegister pro Juni 1918 Fol. 9 der Mil. Seelsorge des K. u. K. Kreiskommando Kragujevac*.

¹⁰² HRONSKÝ, Marián.: *Vzbura slovenských vojakov v Kragujevci*, 2. doplnené vydanie, Martin, 1988, s. 176.

¹⁰³ Želiar, hospodáril na menej ako 1/8 usadlosti.

¹⁰⁴ <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33S7-8BTC-9MJG?i=79&cc=1554443>

Peter Platoš-Mart'ák

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 143 – Peter Platos-Martyák, *1894, Dombelve (Zákopčie), rím.-kat., slobodný, roľník, pešiak domobranec, 71. IR, 2. náhradná stotina, pôvodne Platos-Martyák, neskôr Martyák opravené na Martiak s poznámkou ...dle kř. listu fary Zákopčie Pr 1922... s pečiatkou ...Polní superior Václav Kudrna... a s podpisom. V stĺpci 16: Ex-offo Sterberegister pro Juni 1918 Fol. 9 der Mil. Seelsorge des K. u. K. Kreiskommando Kragujevac. Peter mal vraj v krstnom liste Martiak, ale v matrike narodených je u otca jednoznačne zapísané Mart'ák.

Peter Platoš¹⁰⁵ na rozdiel od Knihy zomrelých aj od matriky narodených, bez (prídomku či prezývky) Martiak alebo Mart'ák. Záznam z matriky je v kapitole **Nepotvrdené záznamy o obetiach vzbury**

Peter Platoš (Mart'ák)¹⁰⁶ tu je Mart'ák, taký by bol aj prepis z maďarského pravopisu, ako je vo zväzku VI. – Martyák.

Štefan Rác

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 140 – Štefan Rác, *1882, Nemesmitta (Zemianske Mitice časť obce Trenčianske Mitice), rím.-kat., ženatý, nádenník, pešiak domobranec, 71. IR, 1. náhradná stotina. V stĺpci 16: Ex-offo Sterberegister pro Juni 1918 Folio 4 der Mil. Seelsorge des K. u. K. Kreiskommando Kragujevac.

Štefan Rác, narodený v Trenčianskych Miticiach, príslušný do Kubrice, otec jedného dieťaťa¹⁰⁷

Štefan, *2. 1. 1883, Zemianske Mitice č. 32, otec Štefan, matka Julianna Pusztay. Poznámka: Mat. in. in Czobolyfalu 17. Nov. 1913 c. Maria Racz (zosobášený v Soblahove 17. 11. 1913 s Máriou Rác)¹⁰⁸. U Štefanovej manželky nie je uvedené priezvisko za slobodna, ale už ako vydatej. Je tu aj možnosť rovnakého priezviska. Súrodenci Ján *28. 2. 1894 †31. 1. 1901, Anna *14. 4. 1878, Mária *21. 5. 1881. Sestra Katarína *15. 11. 1889 má poznámku: Matr. inivit Steph. Herák in Czobolyfalu 5-Feb. 1912 (zosobášená so Štefanom Herákom v Soblahove 5. 2. 1912).

Okružný notariát vo Svinnej oznámil 24.IX.1924 Okresnému úradu v Bánovciach ohľadne popraveného Štefana Ráca: *Oznamujem, že zo Zem. Mitic nar. a pris. Štefan Rác popravený – v obci Zemanské Mitice nema žiadnej rodiny ani príbuzných jako običajny cigány na neznámé miesto pred rokmi sa odsťahovali, tak o slávnosti vyrozumieť sa nemohli. 23-ho sept. v Nitre zdialený oznam som činiť nemohol. Dano vo Svinnej dňa 24. sept. 1924.* [nečitateľný podpis

¹⁰⁵ HRONSKÝ, Marián.: *Vzbura slovenských vojakov v Kragujevci*, 2. doplnené vydanie, Martin, 1988, s. 174.

¹⁰⁶ Tamže, s. 118.

¹⁰⁷ Tamže, s. 173.

¹⁰⁸ <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:939F-R3H7-K?i=216&cc=1554443>

notára] Na druhej strane dokumentu je rukou písaný oznam: *Góhr Jan z Uhrovca nemá príbuzných v Uhrovci – neznámo kde.*

Štefan Radzo

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 141 – *Stefan Radzó*, *1888, Hrustin (Hruštín), rím.-kat., ženatý, *Gerüstmacher* (lešenár), pešiak domobranec, 71. IR, 5. náhradná stotina. V stĺpci 16: *Ex-offo Sterberegister pro Juni 1918 Folio 5 der Mil. Seelsorge des K. u. K. Kreiskommando Kragujevac.*

***Štefan Radzo*, narodený v Hruštíne, príslušný do Budapešti, otec 1 dieťaťa¹⁰⁹**

Štefan, *13. 10. 1888, Hruštín č. 135, otec Ján, matka Zuzana Barák. Poznámka: *Contraxit matrimonium 14-Nov.1915. cum Maria Jurany Budapesti-in ecl. St. Jeseplus* (oženil sa 14. 11. 1915 s Máriou Jurán v Budapešti v kostole sv. Jozefa)¹¹⁰. Súrodenci Ján *2. 3. 1886 †26. 11. 1891, Ondrej *16. 7. 1891 †14. 1. 1895, Zuzana *25. 10. 1893 †25. 5. 1894. Na rozdiel od Štefana u všetkých jeho súrodencov má otec v zázname prezývku či prídomek *Pinyák* čiže Piňák.

Vavrinec Rakovan

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 142 – *Laurinz Rakovan*, *1891, Trencsénszelmecz (Štiavnik), rím.-kat., ženatý, roľník, pešiak domobranec, 71. IR, 3. náhradná stotina. V stĺpci 16: *Ex-offo Sterberegister pro Juni 1918 Fol. 10 der Mil. Seelsorge des K. u. K. Kreiskommando Kragujevac.*

***Vavrinec Rakovan*, bezdetný¹¹¹**

Vavrinec, *9. 8. 1891, Štiavnik č. 233, otec Tomáš, matka Anna Hajko. Poznámka: *cop. 14. Julii 1913. cum Terézia Hataš, †8.6.1918, Kragujevac (Serbia)*, (zosobášený 14. 7. 1913 s Teréziou Hataš, zomrel 8. 6. 1918, Kragujevac Srbsko)¹¹². Manželka Terézia *5. 6. 1892, otec Matej Hataš, matka Katarína Čajdik. Poznámka: *cop. 14. Julii 1913. cum Laurentio Rakovan, II. cop. 12/IX. 1922 cum Francisko Jánoši z Hvoznice* (12. 9. 1922 sa druhýkrát vydala za Františka Jánoša z Hvozdnice).

Martin Riljak

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 142 – *Martin Riljak*, *1889, Marikó (Mariková), rím.-kat., ženatý, roľník, pešiak domobranec, 71. IR, 2. náhradná stotina. V stĺpci 16: *Ex-offo*

¹⁰⁹ HRONSKÝ, Marián.: *Vzbura slovenských vojakov v Kragujevci*, 2. doplnené vydanie, Martin, 1988, s. 173.

¹¹⁰ <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33S7-9RVG-XKP>

¹¹¹ HRONSKÝ, Marián.: *Vzbura slovenských vojakov v Kragujevci*, 2. doplnené vydanie, Martin, 1988, s. 175.

¹¹² <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33SQ-GRQJ-9DXH?i=397&cc=1554443>

Sterberegister pro Juni 1918 Fol. 5 der Mil. Seelsorge des K. u. K. Kreiskommando Kragujevac.

Martin Riljak, narodený v Hornej Marikovej, otec 2 detí¹¹³

Ján Slezák

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 145 – Johann Szlezák, *1894, Berencsváralja (Podbranč), tu pôvodne zapísaný rok 1893, neskôr to opravil Poľný superior Václav Kudrna, ev. a. v., slobodný, roľník, pešiak domobranec, 71. IR, 2. náhradná stotina. V stĺpci 16: Ex-offo Sterberegister pro Juni 1918 Fol. 2 der Mil. Seelsorge des K. u. K. Kreiskommando Kragujevac.

Zoznam strát vydaný 30. 10. 1915, výt. 304, str. 52 – Szlezak Johann, Inf., IR. Nr. 71, 2. Komp., Ungarn, kriegsgef.

Ján Slezák, narodený v Kunove a tam aj príslušný¹¹⁴

Ondrej Smrtník

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VII., fol. 13 – Andreas Szmrtnik, *1895, Vágbesztercze (Považská Bystrica), rím.-kat., slobodný, sedlár, pešiak domobranec, 71. IR, 1. náhradná stotina. V stĺpci 16: Sterberegisterbogen des Ers. Baon des Inf Reg N-71 für den Monat Juni 1918 fol. 1.

Štefan Snovák

Kniha zomrelých – zatiaľ nenájdený záznam, ale podľa menného zoznamu zo zadných strán vo zväzku III. na fol. 200 by mal byť Štefan Sznovak, ktorý zomrel v roku 1918.

Štefan Snovák, 27-ročný, narodený vo Vaňovke a tam aj príslušný (Hruštín), rím.-kat., ženatý, otec 2 detí, pešiak domobranec¹¹⁵

Štefan Sokolík

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 143 – Stefan Szokolik, *1891, Trencsénszelmecz (Štiavnik), rím.-kat., ženatý, roľník, pešiak domobranec, 71. IR, 3. náhradná stotina. V stĺpci 16: Ex-offo Sterberegister pro Juni 1918 Fol. 10 der Mil. Seelsorge des K. u. K. Kreiskommando Kragujevac.

---

¹¹³ HRONSKÝ, Marián.: *Vzbura slovenských vojakov v Kragujevci*, 2. doplnené vydanie, Martin, 1988, s. 173.

¹¹⁴ Tamže, s. 176.

¹¹⁵ Tamže, s. 176.

Pavol Šalaga

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 146 – Paul Salaga, *1895, Ruttká (Vrútky), ev. a. v., slobodný, tesár, pešiak domobranec, 71. IR, 1. náhradná stotina. V stĺpci 16: *Ex-offo Sterberegister pro Juni 1918 Fol. 4 der Mil. Seelsorge des K. u. K. Kreiskommando Kragujevac*.

Paul Salaga, narodený v Trebostove, príslušný do Vrútok.¹¹⁶

Alojz Šelinga-Komín

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 147 – Alois Selinga-Komin, *1893, Piecho (Piechov časť obce Bolešov), rím.-kat., slobodný, roľník, pešiak, 71. IR, 1. náhradná stotina. V stĺpci 16: *Ex-offo Sterberegister pro Juni 1918 Fol. 4 der Mil. Seelsorge des K. u. K. Kreiskommando Kragujevac*. Názov obce Piecho bez bodky na i a s mierne roztečeným atramentom bolo možné prečítať ako Pucho, a preto ho niekto atramentovou ceruzkou opravil na Púchov.

Šelinga Alojz, nar. 19. 6. 1893 † R. 1918¹¹⁷

Alojz Vojár

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 142 – Alois Vojár, *1894, Dombelve (Zákopčie), rím.-kat., slobodný, Spenglergehilfe (pomocný klampiar), pešiak domobranec, 71. IR, 3. náhradná stotina. V stĺpci 16: *Ex-offo Sterberegister pro Juni 1918 Fol. 11 der Mil. Seelsorge des K. u. K. Kreiskommando Kragujevac*

Jozef Žoviak

Kniha zomrelých 71. IR, zväzok VI., fol. 149 – Josef Zsovjak, *1890, Neszlény (Nesluša), rím.-kat., slobodný, roľník, pešiak, 71. IR, 9. poľná stotina, hneď pod menom je poznámka: *Viz matr. ppl 71. zv. III. str. 199* a podpis opravujúceho, v tom III. zväzku je druhý, duplicitný záznam tohto vojaka. V stĺpci 16: *Ex-offo Sterberegister pro Juni 1918 Fol. 4 der Mil. Seelsorge des K. u. K. Kreiskommando Kragujevac*

Josef Zsovjak, narodený v Riečnici, príslušný do Riečnice, desiatnik v zálohe¹¹⁸

---

¹¹⁶ CHORVÁT, Peter – ZAŤKOVÁ, Jana – ČAPLOVIČ, Miloslav, eds.: *Pramene vojenským dejinám Slovenska IV/1. Rakúsko-uhorská armáda – Slováci – Slovensko v období prvej svetovej vojny 1914 - 1918*. Bratislava: Vojenský historický ústav, 2016, s. 321.

¹¹⁷ Pamätná tabuľa na budove základnej školy v Bolešove, Štúrova ulica.

¹¹⁸ CHORVÁT, Peter – ZAŤKOVÁ, Jana – ČAPLOVIČ, Miloslav, eds.: *Pramene vojenským dejinám Slovenska IV/1. Rakúsko-uhorská armáda – Slováci – Slovensko v období prvej svetovej vojny 1914 - 1918*. Bratislava: Vojenský historický ústav, 2016, s. 323. Záznam z matriky je zaradený medzi neoverenými. Ak je to náš Jozef Žoviak, tak by *Pramene k vojenským dejinám Slovenska IV/1, KRAGUJEVAC 60. rokov od vzbury* a záznam z matriky narodených potvrdzovali, že sa narodil v Riečnici a v Nesluši pred vojnou len nejaký čas žil.

Niektoré dokumenty zo Štátneho archívu v Nitre z pracoviska Archívu Topoľčany o popravených vojakoch pochádzajúcich z obcí v okolí Bánoviec nad Bebravou: Štefana Ráca, Antona Mikuša, Gregora Dvorského, Jozefa Lašša a Jána Gohra som prepísal celé, ale z niektorých uvádzam len výpis zaujímavých alebo dôležitých údajov. Ide hlavne o to, aby tieto nové údaje potvrdili, prípadne vyvrátili záznamy v matrikách narodených, pri ktorých som si nebol istý, že sa týkajú našich popravených vojakov. Vďaka týmto dokumentom sa niektoré matričné záznamy mohli označiť ako potvrdené. Najzaujímavejšie a zároveň najsmutnejšie na nich je to, že popisujú neutešené existenčné pomery pozostalých po obetiach vzbury. Spôsob obživy bola predovšetkým sezónna nádennícka práca, a to aj mimo obec či región. Dokonca aj súrodenci Jána Gohra, bývalého brusiča skla, u ktorých sa dá predpokladať, že tiež mohli byť pred vojnou zamestnaní v sklárni, boli povojnovými okolnosťami donútení odísť z obce. Brat žil v ťažkých podmienkach na Morave a dve sestry sa zdržiavali v Amerike. Práca v sklárni bola ťažká, ale mzda zabezpečovala zamestnancom lepšie životné podmienky ako maloroľníkom alebo sezónnym pracovníkom. *Výplata bývala každých štrnásť dní. Vtedy sklársky majster mohol dostať okolo 25 zlatých, pomáhač 16 zlatých. Kúpna sila vtedajšej meny bola pomerne veľká, veď za 30 zlatých sa dala kúpiť krava, teľa za 5 už bolo drahé. Za šesták (10 grajciarov) bolo 6 – 8 vajec.*¹²⁰ Také boli mzdové podmienky sklárov. Maloroľníkom a hlavne nádenníkom sa žilo koncom 19. storočia podstatne ťažšie, a to platilo aj neskôr, v rokoch pred vojnou a zjavne aj po vojne.

Nemali by sme zabudnúť ani na vojenského kňaza, poľného kuráta Ernesta Liptaya. *Ernest Liptay (*13.1.1889 †4.2.1958), narodil sa v Krompachoch. Ordinovaný za kňaza bol 22.6.1913. Pôsobil ako kaplán v Jaklovciach v r. 1913, Od 1.10.1913 – 30.9.1914 kaplán Stará Halič, 1914 kaplán Gelnica a Divín, 1915 vojenský kurát (pravdepodobne až do konca vojny keďže ešte v júni 1918 bol kurátom v Kragujevci), 1918 kaplán Veľká Suchá, 1921 kaplán Polomka, 1923 (január – apríl) kaplán Krompachy a administrátor Jaklovce, 1924 kaplán Rožňava a administrátor Dobšiná. Farár v Šoltýske v rokoch 1927 – 1946, Po smrti farára Eduarda Streka bol dňa 6.10.1927 menovaný za administrátora v šoltýskej farnosti. Za farára bol inštalovaný 24.7.1928. Bol veľmi aktívny po stránke religióznej aj po stránke osvetovej.*¹²¹ Ernest Liptay (niekde aj ako Arnošt a Liptaj či Liphay) bol pokrstený ako Ernestus Antonius 17. 1. 1889 v Krompachoch. Otec Augustinus, matka Paulina Cserpak. Jeho súrodenci boli bratia: Arnoldus Augustinus (pokrstený 17. 12. 1882 †1932) bol kaplánom v Krompachoch od júla 1908 – septembra 1909, Julius (pokrstený 13. 1. 1891), Josephus Geyza (pokrstený 22. 3. 1890), sestry: Anna (pokrstená 8. 4. 1893 †1931), Bertha Paulina (pokrstená 4. 5. 1885), Helena (pokrstená 23. 9. 1895), Maria Regina (pokrstená 1. 3. 1887), Mathilda Paulina (pokrstená 17. 3. 1881), všetci súrodenci majú uvedené ako miesto

¹¹⁹ HRONSKÝ, Marián.: *Vzbura slovenských vojakov v Kragujevci*, 2. doplnené vydanie, Martin, 1988, s. 138 – 139. Príloha k dokumentu o zastavení podpôr – Zoznam popravených.

¹²⁰ BELAN, Ľubomír a kol.: monografia Žitná – Radiša, 2010.

¹²¹ LAŠŠÁK, Juraj. a kol.: *Dejiny a súčasnosť šoltýskej farnosti a jej filií*, Občianske združenie Jasenina Šoltýska, 2017, str. 168 – 169. Ďalšia činnosť E. Liptaya je popisovaná na s. 36 a s. 47 – 57.

narodenia Krompachy. Na cintoríne v Kokave nad Rimavicou je spoločný hrob Ernestovho brata Arnolda a sestry Anny, ktorá bola vydatá Pančíková. Porovnanie textu v monografii *Dejiny a súčasnosť šoltýskej farnosti a jej filií*, údajov z náhrobného kameňa Ernestovho brata a sestry a textového detailu z matriky narodených na Familysearch.o sa potvrdila príbuznosť všetkých uvedených osôb. Na škodu veci, digitalizovaná snímka z matriky nie je k nahliadnutiu, zobrazí sa len textový detail záznamu.

Neoverené matričné záznamy o obetiach vzbury

Záznamy o popravených a zabitých vojakoch v matrikách narodených, ktoré je potrebné v budúcnosti overiť.

Ondrej Baláž, *27. 11. 1876, Chumecz Závodie, otec Štefan, matka Terézia Štrkács.¹²²

Jozef Čuraj, *2. 2. 1888, v ten deň bol aj pokrstený, zle čitateľný a kostrbato napísaný celý zápis, Veľká Divina č. 28, otec Ján, matka Anna Hajni, poznámka: *Copulatus cum Elisabeth Niznik ex Nagydivény 1912.I.25* (zosobášený s Alžbetou Nižník z Veľkej Diviny 25. 1. 1912)¹²³, Alžbeta *9. 11. 1894, Veľká Divina č. 161, otec Ondrej Nyizsnyik, matka Mária [.....?], priezvisko matky je nečitateľné, poznámka: *Copulatus cum Josepho Csuraj ex Nagydivény 1912. I. 25* (zosobášená s Jozefom Čurajom z Veľkej Diviny 25. 1. 1912). Jozefov brat Tomáš *6. 11. 1891 sa 11. 2. 1914 zosobášil s Jozefínou Malíček z tej istej obce. Brat Štefan *24. 9. 1885 †26. 2. 1947. Sestra Anna *1. 1. 1883. Zdá sa, že Jozef mal ešte jednu sestru Annu, ktorá sa narodila 21. 12. 1894, určite po smrti staršej sestry, ale priezvisko matky nie je Hajni a nedá sa jednoznačne prečítať. Zdá sa, že podobné priezvisko má aj krstná matka. Mohlo ísť o chybu zapisovateľa alebo o druhú otcovu manželku, meno otca a číslo domu súhlasia vo všetkých záznamoch.

Adam Daniš, 1. *1. 10. 1885, Kolárovice č. 359, otec Pavol, matka Magdaléna Dzurik
Adam Daniš, 2. *21. 12. 1885, Kolárovice č. 360, otec Štefan, matka Anna Skoruba¹²⁴
V matrike narodených na tej istej strane sú dva záznamy, a to prvý a posledný zápis. Nie je jasné, ktorý z nich bol medzi popravenými. V poznámke nemajú o tejto skutočnosti uvedené nič bližšie. Vzhľadom na čísla domov, ktoré mohli byť v susedstve či v spoločnom dvore, je veľmi pravdepodobné, že otcovia oboch Adamov boli príbuzní, možno bratia či bratranci.

Matej Frniak-Bela, *27. 2. 1896, Belá, otec Peter, matka Agnesa Bella, poznámka: *Per subs. matrimonium dd-1900, 11/IX. legitimata* (po dodatočnom sobáši rodičov dňa 11. 9. 1900 sa stalo dieťa legitímne).¹²⁵ Pôvodne sa narodil slobodnej matke, preto má zápis *illeg.*, to sa neskôr prepísalo na *leg.*

¹²² <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33SQ-GRQK-5RZ?i=26&cc=1554443>

¹²³ <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33S7-9RQV-HFK?i=231>

¹²⁴ <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33SQ-GRQN-D2D?i=590&cc=1554443>

¹²⁵ <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33S7-9RQW-8TM?i=212&cc=1554443>

Jozef Hojdík, *4. 10. 1895, Papradno č. 114, otec Ján, matka Anna Polotik.¹²⁶ Súrodenci František *5. 9. 1898 a Karolína *14. 10. 1892 obaja Papradno č. 114. Dňa 5. 9. 1898 sa narodili tri deti trom rôznym rodinám a zapisovateľ zapísal Františkovej matke priezvisko Holotík aj Polocik, Holotík dal do zátvorky. Priezvisko Holotík zapísal aj otcovi druhého dieťaťa o riadok nižšie a dopísal aj druhé priezvisko Maliník, možno prídomok. Žiadne nevyčiarkol. Pomýlil sa v treťom zápise u matky tretieho dieťaťa, keď zapísané priezvisko Kulišík vyčiarkol a dopísal iné – Matišík. Ján *16. 12. 1883 v obci Brvnište č. 54, má v poznámke: *per Matris cum Joanne Hojdik, col. Papradnestii die 5 Maji 890, initum Matrimonium legitimatus. 892 6 Decem.*, (uzavretím manželstva s Jánom Hojdíkom, roľníkom z Papradna dňa 5. 5. 1890 sa dieťa stalo legitímne, zapísané 6. 12. 1892)

Jozef Hot'ko, *21. 3. 1891, Dúbrava č. 226 časť obce Horná Súča, otec Ján, matka Anna Kopún.¹²⁷ Štefan *1. 1. 1894 †11. 5. 1903 a Ján Apoštol *5. 5. 1887 †10. 3. 1935, poznámka: *Copul. cum Apollonia Doboš die 8. 10. 1913 in H. Súča*. Všetci súrodenci majú bydlisko Dúbrava č. 226.

Valentín Miko, *19. 2. 1888, Malá Udiča (Kis Ugyics) č. 4, otec Jozef, matka Mária Potáč¹²⁸

Peter Platoš-Martiak, *14. 2. 1894, Zákopčie č. 377, otec Ján Mart'ák-Platoš, matka Mária Golis,¹²⁹ priezvisko a prezývka či prídomok otca je zapísaný opačne na rozdiel od Knihy zomrelých 71. IR, zväzok VI. alebo od zápisu v publikácii M. Hronského. Možní súrodenci Mikuláš (Nicolaus) *3. 12. 1890, priezvisko otca Platoš-Martiak a matka Mária Gábor, Zákopčie č. 377, Eva *19. 12. 1887 Zákopčie č. 327, priezvisko otca je Mart'ák-Platoš, Štefan *22. 12. 1886, otec Mart'ák, číslo domu neuvedené, Agnesa *27. 1. 1896. Chýba však záznam protiľahlej strany na konci matriky a nie je tak možné zistiť bydlisko rodičov. Otec je Martiak, Jozefína *25. 3. 1894 Zákopčie č. 333, priezvisko otca Mart'ák-Žihlavík, poznámka: *Matr. contr. cum Josepho Kyzek 6.2.1937* (zosobášená s Jozefom Kyzekom 6. 2. 1937) a *Confirm. 21.6.1938 in Raková* (konfirmovaná 21. 6. 1938 v Rakovej), Cyril (Cyrillus) *2. 7. 1890 Zákopčie č. 327 a priezvisko otca Martiak-Žihlavík. Z týchto záznamov rozdielnych priezvisk či prídomkov Platoš a Žihlavík, rozdielnych čísiel domov, priezviská matiek Golis a Gábor, aj rok narodenia 1890 zároveň u Cyrila aj Mikuláša vyplýva, že tu ide minimálne o dve rôzne rodiny.

Martin Riljak, *15. 11. 1889, Horná Mariková, otec Juraj, matka Katarína Sprosták. Poznámka: *Matr. iniit 27/I 1914 cum Josepha Szalanik*¹³⁰ (zosobášený 27. 1. 1914 s Jozefou Salaník),

Ján Slezák, *2. 6. 1894, Čáčov č. 9, otec Ján, bíteš, matka Mária Zuzčík. Poznámka: *Otec pochodí z Doliny, matka z Kunova, na ten čas v Čáčove v službe.*¹³¹

¹²⁶ <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33SQ-GRQX-J57?i=102&cc=1554443>

¹²⁷ <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:9Q97-Y39J-DBV?i=161&cc=1554443>

¹²⁸ <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33SQ-GRQC-C31?i=217&cc=1554443>

¹²⁹ <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33S7-9RQV-9ZLB?i=31&cc=1554443>

¹³⁰ <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33SQ-GRQV-9W4N>

Ondrej Smrtník, *15. 11. 1895, Považská Bystrica č. 290, otec Ján, matka Mária Hložný¹³²

Štefan Snovák, *14. 2. 1891, Vaňovka č. 15, otec Štefan, matka Róza Radzo z Hruštína. Poznámka: *Matrimonium contraxit cum Maria Misányik 5-Febr. 1914 in Ecclesia Hrustin*¹³³ (zosobášený s Máriou Mišánik 5. 2. 1914 v kostole v Hruštíne)

Alojz Vojár, *20. 6. 1894, Zákopčie č. 22, otec Adam, matka Dorota Repčík¹³⁴.

Jozef Žoviak, krstený 13. 4. 1890, Riečnica (dnes časť Novej Bystrice), otec Ján Zsovjak, matka Eva Masznica.¹³⁵ Digitalizovaná snímka z matriky nie je k nahliadnutiu, zobrazí sa len textový detail záznamu. Narodil sa 13. apríla, kedy bol aj pokrstený, alebo o nejaký ten deň skôr.

Rozsudok a cesta na popravisko

*Solidarita mužstva náhradného práporu 71. pešieho pluku bola úctyhodná napriek tomu, že sa v priebehu vyšetrovania našlo niekoľko udavačov, ochotných svedecky vypovedať proti hlavným iniciátorom vzbury. Táto okolnosť prekvapila i vojensko-súdnú vyšetrovaciu komisiu.*¹³⁶ V rozsudku z 8. júna sa uvádza, že vzbury sa zúčastnilo niekoľko sto vojakov a aj usvedčení obžalovaní nechceli prezradiť svojich spoluvinníkov. Udavači z mužstva sa predsa len našli. Čo my dnes vieme o tom, ako vážne vtedy vojaci brali vojenskú prisahu?

Staršie mužstvo a navrátilci boli predsa len tvrdší, prežili toho už dosť, zväčša odolali. Ale nováčikovia a chlapeč z ročníka 1900, ktorí ledva dovŕšili 18 rokov a vypovedali proti vzbúrencom? Mali by sme ich odsudzovať a zatracovať? Ťažko povedať. Ako by sme konali my na ich mieste? Určite si po čase spýtovali svedomie. Na tom sa však už neskôr nedalo nič zmeniť. Pri odhaľovaní účastníkov vzbury si veľmi horlivo a aktívne počínali desiatnik Weinrüb a šikovník Hollý. Negatívnu úlohu medzi mužstvom zohralo niekoľko nasadených špicľov, hlavne Hubert Jindra.

V sobotu 8. 6. 1918 o 8. hodine ráno začalo pojednávanie s obžalovanými v súdnej sieni na prvom poschodí budovy Kreiskommandu (obr. 6). V tejto budove na ulici Trg vojvode Radomira Putníka č. 4 sa dnes nachádza *Osnovni sud a Viši sud* mesta Kragujevac. V tej istej budove sa v r. 1918 nachádzala aj okružná väznica. Po pojednávaní viedla cesta odsúdených z budovy Kreiskommandu na popravisko aj po Daničičovej ulici, na ktorej sa vtedy nachádzala budova gymnázia slúžiaca ako záložná nemocnica. V deň popravy, keď okolo prechádzalo na popravisko 44 odsúdených, v nej zomrel Ján Domanický. Je viac než isté, že

---

¹³¹ <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:9Q97-Y39C-1JT>

¹³² <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33SQ-GRQJ-9D1M?i=195&cc=1554443>

¹³³ <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33S7-9RVG-XPB>

¹³⁴ <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33SQ-GRQV-9861?i=38&cc=1554443>

¹³⁵ <https://www.familysearch.org/ark:/61903/1:1:KSYW-JT1>

¹³⁶ HRONSKÝ, Marián.: *Vzbura slovenských vojakov v Kragujevci*, 2. doplnené vydanie, Martin, 1988, s. 114.

vojakov, ktorí sa v nemocnici liečili, zaujímal, čo sa na ulici deje a určite sa pokúšali túto udalosť sledovať. Ležiaci vojaci počuli prechádzať okolo tento pochmúrny sprievod s bubeníkmi a trubačmi a ostatní, prípadne ošetrojúci personál im popisovali, čo sa na ulici deje. Určite to oznámili aj ťažko zraneným vzbúrencom ležiacim na uzamknutom oddelení nemocnice: Pastvovi, Záhradníkovi a Kriváčkovi. Teda pokiaľ boli schopní vnímať. Ľahšie zranení či chorí vojaci – maródi dostali rozkaz byť prítomní na poprave. Hlavnou ulicou šiel sprievod pravdepodobne okolo kostola *Saborna crkva* (i keď aj *Hram svete trojice – Stara Crkva* je neďaleko, ale predsa len trochu bokom), zabočil naľavo ku kasárni 71. IR, odtiaľ cez ulicu Palilula na cvičisko k starej srbskej strelnici na Stanovljanskom poli. Všetkých vojakov rímsko-katolíckeho vyznania pred popravou zaopatril Ernest Liptay K. u. K. Feldkurat a vojakov ev. a. vyznania zaopatril Johann Farkas ev. ref. Feldkurat.

Popravení a zabití vojaci zanechali doma 21 vdov a 19 detí.

PodĎakovanie

Rád by som poďakoval všetkým, ktorí sa akokoľvek pričínili o zachovanie pamiatky na obeť vzbury svojimi článkami, úvahami, publikáciami, dokumentmi či filmom a VHA v Bratislave za Knihy zomrelých. S prekladmi z nemeckého a latinského jazyka a dobrou radou mi pomáhala Mgr. Zuzana Peer, jazykovou a gramatickou korektúrou Mgr. Renáta Fabová a Soňa Herdová, spresnením nemeckých prekladov zo staršieho nemeckého jazyka Ing. Sabine Heinrich, poskytnutím informácií a prekladom z latinského jazyka Mgr. Martin Jakub Macko CSsR, informáciami o príbuzných Ľudovít Domanický, zapožičaním archívnych materiálov z Archívu Topoľčany PhDr. Milan Šišmiš.

PodĎakovanie si zaslúži Jozef Krupa za sprostredkovanie informácií o farárovi Ernestovi Liptayovi, Juraj Laššák za súhlas s publikovaním fotografie Ernesta Liptaya, Branislav Kázmer tvorbou stránky Velkavojna.sk s projektom Databázy padlých a zomrelých slovenských vojakov vo Veľkej vojne a historik Dr. Ján Vavruš za zaujímavé názory. Tento článok mohol vzniknúť aj vďaka môjmu prastarému otcovi Jánovi Pavlíkovi z Kochanoviec, ktorý padol do ruského zajatia 11. 10. 1914. Neskôr bol vyhlásený za mŕtveho. Pri pátraní po jeho neznámom osude v Rusku som síce nenašiel jeho hrob, ako som si želal, ale našiel som vo vojenských archívoch staré dokumenty, ktoré pomáhajú objasniť osudy mnohých iných. Nezaslúžia si, aby sa na ich mená zabudlo.

Obrazové prílohy

Obrázok 1: Štítok z obalu Knihy zomrelých 71. IR, zväzok VI.

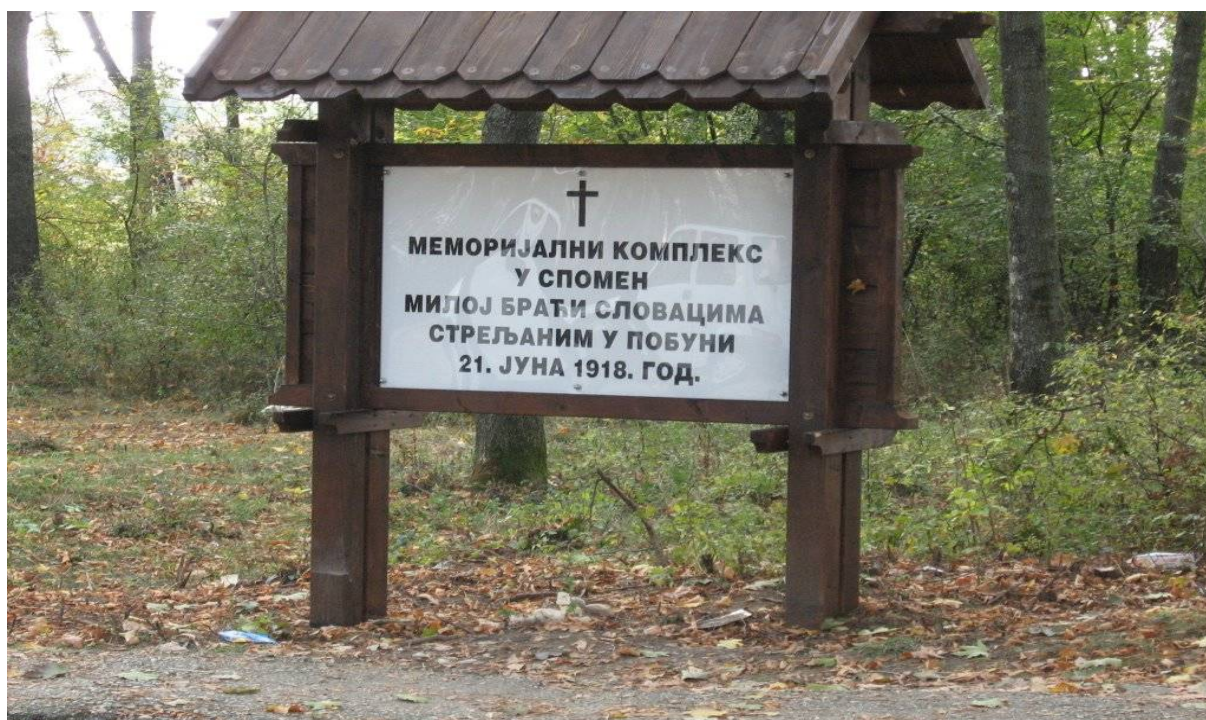
Obrázok 2: Starý vojenský cintorín ¹³⁷

¹³⁷ <http://www.politika.rs/sr/clanak/381885/Nemci-traze-da-se-u-Sumaricama-obezeze-grobovi-njihovih-vojnika>

Obrázok 3: Pamätník popravených na Stanovljanskom poli – *Slovačko groblje*¹³⁸

Obrázok 4: Tabuľa - Pamätný komplex¹³⁹

¹³⁸ <http://mapio.net/pic/p-1829341/>

¹³⁹ <http://mapio.net/pic/p-1829262/>

Obrázok 5: Gymnázium - bývalá záložná nemocnica¹⁴⁰

Obrázok 6: Kragujevac – budova bývalého Kreiskommanda¹⁴¹

¹⁴⁰ https://c1.staticflickr.com/1/108/296375067_5617a7d111.jpg

Obrázok 7: Ernest Liptay

---

¹⁴¹ <http://www.skyscrapercity.com/showthread.php?t=1481511>

Literatúra:

HRONSKÝ, Marián.: *Vzbura slovenských vojakov v Kragujevci*, 2. doplnené vydanie, Martin 1988

LAŠŠÁK, Juraj. a kol.: *Dejiny a súčasnosť šoltýskej farnosti a jej filií*, Občianske združenie JASENINA, Šoltýska, 2017

ORSÁG, Jozef.: *KRAGUJEVAC – 60 rokov od vzbury 71. pešieho trenčianskeho pluku*

FERKO, Vladimír.: *Martin na čiernom koni, príbeh: Smrť Pavla Kubicu*, Martin 1992

SARVAŠ, Juraj.: *Spoza kulís 2*, Bratislava, CCW 2009

Pramene:

VHA Bratislava: *Sterberegister des K u K Infanterieregiments Nr 71 Tomus VI Von 1917-1918* (Pozsony am 22. September 1917), poradové číslo 275

VHA Bratislava: *Sterberegister des K u K Infanterieregiments Nr 71 Tomus VII* (Pozsony am 1. December 1918), poradové číslo 272

MV SR, Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Topoľčany, Pod Kalváriou 2140, 955 01 Topoľčany

HOLÚBKOVÁ, Denisa.: *Pamäť a pamätihodnosti trenčianskeho 71. pešieho pluku a vzbury v Kragujevci v roku 1918*, bakalárska diplomová práca

CHORVÁT, Peter – ZAŤKOVÁ, Jana – ČAPLOVIČ, Miloslav, eds.: *Pramene k vojenským dejinám Slovenska IV/1. Rakúsko-uhorská armáda – Slováci – Slovensko v období prvej svetovej vojny 1914 – 1918*. Bratislava: Vojenský historický ústav, 2016

Občasník Podbiel, ročník XI., číslo 2, jún 2008.

Internetové zdroje:

www.familysearch.org